

THE⁰²

FEMININE

CITY

Ontrafelen

THE FEMININE CITY ONTRAFELEN

PROLOOG

door Jutta Standaert

LAGEN IN THE FEMININE CITY

EEN...

ZORGENDE/SOCIALE STAD

EMOTIONELE STAD

GROENE/GEZONDE STAD

LEVENDIGE/SFEERVOLLE STAD

NAAR EEN FEMINISTISCHE STAD

THE FEMININE CITY ONTRAFELLEN

Een vrouwelijke stad. Wat is dat? Hoe komt die tot stand? En is dat eigenlijk wel nodig? Het zijn enkele van de vragen die we in het project The Feminine City proberen te beantwoorden en onderweg komen we wellicht nog honderd nieuwe vragen tegen. Als je deze publicatie vast hebt, ben je misschien ook nieuwsgierig naar deze vragen en antwoorden en wil je mee aan een vrouwelijke stad werken.

4 In deze tweede zine van de gevoelsatlas The Feminine City leggen we de ziel van een Feminine City bloot. Jutta Standaert volgde het traject mee en brengt met haar tekst een nieuwe blik op The Feminine City. Die van de vrouwelijke stad als een (filosofisch) verhaal. En dat verhaal ontrafelen we in deze zine (ruimtelijk) verder uit. In onze zoektocht naar wat maakt of wat is een Feminine City, komen enkele thema's, aandachtspunten en onderwerpen steeds terug. Het is moeilijk te ontkennen dat ze een belangrijk uitgangspunt vormen van een Feminine City. Meer nog, in deze zine beschouwen we deze thema's als basislagen. Op die manier zorgt een focus op deze thema's voor een stad die haar mannelijke blik verschuift naar een andere (meer vrouwelijke blik). Deze zine ontleedt deze lagen stap voor stap. Ze vormen als het ware de lagen van een Feminine City. Deze lagen worden in de eerste plaats op zichzelf bekeken, alsook welke relaties ze hebben tot de vrouwelijke stad. De zorgende en sociale stad; de emotionele stad; de groene en gezonde stad; de levendige en sfeervolle stad. Het zouden steden op zich kunnen zijn, of kleine stadsdelen die deel uitmaken van een groter geheel.

Het mooie aan lagen, is dat je ze ook op elkaar kan leggen of in elkaar kan verweven. Zo ontstaat er een gelaagde stad, met overlappen, gelijkenissen, fricties en nieuwe patronen. Dat is uiteindelijk wat een stad is, een multi-dimensionale plek vol met thema's, belangen, doelgroepen en blikken. Het is voor ons dan ook niet meer dan logisch dat we dit traject van The Feminine City verder duwen dan de initiële premise. Wat ligt er voorbij de stad bekeken vanuit een vrouwelijk genderperspectief? Welke uitgangspunten, inzichten en lagen uit The Feminine City blijven nog overeind staan in een geïntegreerde aanpak? Het lijkt alsof we 'het nut' van The Feminine City teniet doen, wanneer we het vrouwelijke genderperspectief terug uit het vraagstuk halen, maar dat hoeft niet zo te zijn. The Feminine City toont in eerste instantie al dat de stad andere uitzichten, uitgangspunten en resultaten krijgt, wanneer de dominante (mannelijke) blik even achterwege wordt gelaten.

In de eerste zine nodigden we je uit om op stap te gaan en de stad van vandaag te ontdekken. In de tweede zine nodigden we je uit om deze ontdekkingen samen met ons te bestuderen en te evalueren. Dat vraagt hier en daar wat theorie en leeswerk, maar vooral verbeeldingskracht om al deze afzonderlijke lagen op elkaar te leggen en een (ver)nieuwde stad te zien.

Karolien Bogaerts wandelde doorheen de stad en maakte een fotoreportage van reflecties en doorzichten. De gelaagde The Feminine City van vandaag is nog niet of te weinig te vinden in de publieke ruimte van de stad. Met deze fotoreportage zoeken we naar de private sferen die af en toe doorsijpelen in de publieke sfeer. Zo komen onderwerpen uit de verschillende lagen zoals huiselijkheid, comfort, vertrouwen, emoties tevoorschijn in de publieke sfeer. Het zijn de eerste visuele resultaten van een toekomstige Feminine City.

THE FEMININE CITY is (nog) geen vaststaande plek. Maar wat het wel sowieso is, is een verhaal over zo'n plek. Het is een filosofisch narratief waarin we de oorsprong van onszelf tegenkomen. De bakermat van ons Zijn staat namelijk geschreven tussen de regels van een verhaal dat hoorbaar is in elke straat, op alle pleinen en in verschillende perken. Het is een verhaal van thuiskomen en je thuisvoelen in een stad. Het is een informele plek waar emoties, gedrag en ervaringen van jezelf én van de ander centraal staan.

Het is een stad waarmee je kan spelen. Waarin je de ander kan ontmoeten, bloemen kan ruiken en eten kan proeven.... Het is een verhaal van zorg dragen en het is een plaats om jezelf te zijn. The Feminine City is emancipatorisch in haar ruimte, ze is kritisch naar het heersende discours én naar zichzelf.

De Feminine City is een nieuw verhaal, een verhaal dat we samen maken maar nooit volledig af zal zijn. Het is een (nog) geen vaststaande plek. Maar het is wel een verhaal. En dat (onafgewerkt) verhaal kan je nu lezen.

– Jutta Standaert

**DE MENS
IS EEN
VERHALEND
DIER**

We geven in en door verhalen betekenis aan ons leven.

We zoeken een narratief om ons bestaan aan op te hangen. Een verhaal geeft betekenis, het leven daarentegen meestal niet. Van jongs af aan worden we overspoeld met verhalen, klein of groot, die ons de gangbare waarden en normen uitleggen, ons troosten, doen lachen, ons alles glashelder uitleggen of ons verwonderd achterlaten. Deze verhalen zorgen ervoor dat we ons eigen leven, en de absurditeit ervan, kunnen kaderen in een groter geheel.

De homo narrans. Maar diezelfde verhalende mens kan verhalen ook misbruiken. Er zijn verhalen die haat zaaien, woede opwekken, ons doen huilen of zelfs doen sterven. Deze verhalen lezen we in kranten, zien we op televisie, horen we via via of maken we zelf mee. Maar hoe lelijk of mooi verhalen ook zijn, ze scheppen altijd een wereld. Het verhaal bestaat uit zinnen en zinnen uit woorden en woorden uit semantiek. Verhalen geven dus net als woorden betekenis aan de realiteit. Sterker nog: verhalen creëren onze realiteit. Taal beïnvloed dus op heel concrete wijze ons perspectief op de wereld. Taal bouwt bovendien altijd verder op een taal die reeds was. Deze twee dingen impliceren dat het dominant mannelijk en wit discours zowel ons perspectief op de wereld heeft beïnvloed als onze manier om over die wereld te spreken. Chimamanda Ngozi Adichie, een Nigeriaanse schrijfster, vertelt bovendien in haar TedTalk 'the danger of a single story' over hoe dominante discourses een heel enkelvoudig verhaal vertellen en ons een eenzijdig perspectief op de wereld bieden. Ze oppert voor een wereld met meerdere verhalen. Want deze alternatieve verhalen scheppen ook een alternatieve wereld. Bovendien werkt het emanciperend om je eigen verhalen te vertellen.

Hoe we de realiteit, de wereld en de omgeving om ons heen ervaren is dus een kwestie van een bepaald verhaal. Is het dan geen tijd om een nieuw verhaal te bedenken over de stad? De stad die vandaag nog altijd vanuit een heel mannelijk perspectief (lees: verhaal) vertrekt. Kunnen we dit eenzijdig (mannelijk) verhaal laten plaats maken voor nieuwe, meer vrouwelijke verhalen? Want een vrouwelijk verhaal impliceert een vrouwelijke realiteit, wereld en omgeving.

Laat je in dit nieuwe, vrouwelijke narratief meeslepen in de ervaringen, gedachten, gevoelens en verhalen van je mede-stadsbewoners. Verhalen die hoogstpersoonlijk of juist heel herkenbaar zijn. Verhalen die afgerond zijn en verhalen die nog maar net beginnen. Verhalen die nieuwe perspectieven bieden en verhalen die een andere stad willen creëren.

Deze publicatie moet je dan ook lezen als een verhaal/narratief dat op zoek gaat naar een ander, meer vrouwelijk verhaal. In verhalen zoeken we betekenis. Dat is dus zover al duidelijk. Uit deze verhalen ontstond in de tijd van de Grieken de nieuwe discipline van de wijsbegeerte. Filosofie is de zoektocht naar de richting/zin van ons bestaan. Het probeert de verhalen een haar bijhorende vragen te beantwoorden. Dat probeert ze ook bij de allermoeilijkste: Wat is de zin van het leven? Hoe moet je leven? Hoe leid je het leven? Hoe leid je het Zijn?” Het is daarmee dan ook de sociaal-ruimtelijke vraag: dat leven, dat Zijn. Waar doen we dat?

Ons bestaan kunnen we beschouwen vanuit een puur biologisch narratief: we zijn een meercellig organisme die zich doorheen de jaren heeft geëvolueerd van aapje met behaarde kop naar bikini dragend, belastingsbetalend zoogdier van vandaag. We hebben een hart dat bloed pomp, we hebben botten en een huid omheen die botten, we bestaan voor 70% uit water.

HET ZIJN MET DE GROTE Z

Ons bestaan kunnen we ook ontologisch beschouwen: we ZIJN. Maar *wat is dat Zijn? Hoe is dat Zijn? Hoe Zijn we? Wat is de bestaansvoorwaarden voor dat Zijn?*

Een belangrijk inzicht hierover krijgen we van de 19e eeuwse filosoof Martin Heidegger. Als hij het heeft over ‘Zijn’, dan heeft hij het over ‘Dasein’ of in het Nederlands ‘er-zijn’. Volgens Heidegger is ons zijn altijd geworpen. We zijn ‘ER’. Het dasein is altijd al ergens.

Het verhoudt zich altijd tot een bepaalde wereld of werkelijkheid. Het Dasein als mens kan je dus niet loskoppelen van de plaats waar het is of waar het bestaat. We Zijn dus altijd ergens. We Zijn altijd op een plek. Zonder dat ruimtelijke aspect zou ons Zijn niet kunnen zijn. Kort door de bocht kunnen we dus zeggen dat er zonder ruimte geen Zijn is en omgekeerd. Om überhaupt te kunnen spreken van Zijn/bestaan heb je dus ruimte nodig.

Ik hoop dat u nog volgt, want van Heidegger springen we naar Jean-Luc Nancy.

Een minstens even boeiende denker die verder bouwt op het narratief van Heidegger.

Nancy gaat akkoord met het feit dat we zonder ruimte geen Zijn kunnen hebben, maar gaat nog een stapje verder: volgens Nancy is ons ‘Zijn’ altijd meervoudig. Het is een “être singulier-pluriel”. Dat meervoudig ‘Zijn’ moeten we niet denken als meerdere ‘Zijns’ naast elkaar. Of als een Zijn dat meerdere ‘kanten’ heeft. Neen. We moeten het begrijpen als een Zijn-met. (Als u dacht dat Heidegger al ingewikkeld was dan heeft u het mis...

Voor verdere filosofische achtergrond verwijs ik u graag door naar de bronnenlijst op het einde van deze publicatie.) Kort door de bocht bedoeld Nancy met het ‘meervoudige zijn’ dat het bestaan op zichzelf meervoudig is. We kunnen ons Zijn niet beschouwen als iets wat apart, onafhankelijk of abstract van alle rest bestaat. Zijn is steeds de blootstelling aan de ander. Simpel gezegd: om te kunnen spreken van ‘Zijn’ moeten we het direct ook hebben over “de ander”. Het Zijn is niet alleen, het kan onmogelijk alleen bestaan.

Het staat altijd in relatie tot de ander. Het Zijn is altijd een zijn-met.

Als u nu (wonder boven wonder) nog aan het lezen bent, dan kunnen we ons de vraag stellen “wat kunnen we nu leren van deze twee, zeg nu zelf, stoffige en bovendien mannelijke filosofen?” Wel, we kunnen er twee dingen van leren:

Om te kunnen bestaan hebben we ruimte nodig: Om te kunnen zijn, heb je de ander nodig.

En eigenlijk moeten we het niet ver gaan zoeken. Deze twee dingen ‘de ruimte’ en ‘de ander’ bevinden zich namelijk niet enkel in de geesten van filosofen maar ook in ons werkelijk bestaan. U hoeft zich maar gewoon de straat op te begeven om ze tegen te komen.

**De bestaansvoorwaarde
voor ons zijn is namelijk dit:
de publieke ruimte.
Het is de plek waar je de ander,
gevraagd of ongevraagd,
tegenkomt. Het is de plek die
ons bestaan ruimte geeft.**

In de publieke ruimte kom je jezelf (Heidegger) én de Ander (Nancy) tegen. – een mannelijk inzicht? Maar vrouwelijk in ruimte en tijd? – the Feminine City is dus een verhaal van Zijn. Het is een plek waar we volmondig kunnen bestaan, net omdat ons Zijn meervoudig én ruimtelijk is. Helaas is deze publieke ruimte (= onze bestaansvoorwaarde) vandaag niet inclusief genoeg, zowel in haar ontwerp als in haar praktijk. Daarom is ze niet voor iedereen de bestaansvoorwaarde om te Zijn. Of beter; wordt de bestaansvoorwaarde om te Zijn en de ander te ontmoeten, ontnomen van diegenen die er van worden uitgesloten. Veel van de

gebruikers van de openbare ruimte herkennen zichzelf niet of nauwelijks in het verhaal dat daar gepresenteerd wordt. Erkenning of herkenning van iemands Zijn heeft een cruciale impact op hoe veilig die persoon zich voelt. *Een teken van ‘hey, ik zie je, je bent welkom’.* *Een gevoel van ‘ik hoor hier’ (=civil inattention, Goffman).* De invulling van de publieke ruimte kan hier een grote bijdrage leveren aan de persoonlijke ontwikkeling van het individu in de stad. Deze persoonlijke ontwikkeling van het Zijn is zoals we al zagen bij Nancy altijd met de Ander. Het is een collectivistische visie op de stad en haar inwoners. Als we Nancy’s denken over Zijn doordenken dan komen we op het collectivistisch idee van persoonlijke ontwikkeling. Als je altijd in relatie staat tot de ander, dan zal ook je persoonlijke identiteit in relatie staan tot de ander. Kunnen we dan zelfs nog spreken over individuele identiteit? Misschien kunnen we in dit verhaal dan beter spreken van een sociale/meervoudige identiteit. Een meervoudig verhaal, een meervoudig Zijn, een meervoudig identitair (h)erkenning in de stad. Herkenning in de openbare ruimte impliceert ook een (h) erkent worden door de ander. Maar als die ander wordt uitgesloten uit die openbare ruimte is die (h)erkenning überhaupt niet mogelijk.

The Feminine City en haar openbare ruimte is dus een verhaal van (h)erkenning (*recap van herkenning: 1) de publieke ruimte is vandaag niet inclusief genoeg in haar ontwerp. Gevolg: ze sluit mensen uit. 2) volgens Nancy is ons zijn meervoudig, we hebben de ander nodig. De publieke ruimte is de plaats waar je de ander tegenkomt. 3) geen inclusieve ruimte dus niet iedereen in die ruimte >> de mogelijkheid om de ander tegen te komen wordt van ons afgenomen! Dus: nood aan (h)erkennig van de ander. Opbouwen van sociale identiteit ipv individuele identiteit. Die laatste is niet gefocust op de Ander. Nood aan het kunnen beleven van de Ander/sociale identiteit om jezelf te kunnen herkennen EN om de Ander te erkennen.*)

Terwijl we ronddwalen door de nauwe straatjes van onze gedachten en filosofische hersenkronkels botsen we op onszelf, de ander en de aanwezige ruimte. In dat alles (h)erkennen we onszelf (en dus ook de ander cf; Nancy). In onze gedachten worden verhalen geproduceerd. Verhalen van thuis en thuiskomen. In onze gedachten komen we thuis en af en toe ook tot rust. Je ergens thuisvoelen is een soort van "I belong here". Of een "to belong somewhere". To BELong SomeWHERE. AHA, daar zijn ze weer! Zijn met de grote Z en ruimte.

Je ergens thuis voelen impliceert dus een plaats en een Zijn (zijn-met, de ander cf; Nancy). Je thuisvoelen behoort toe tot de publieke ruimte. Het is daar waar we het verhaal van thuis(komen) kunnen schrijven. Het is een terug thuis komen van reis en al zuchtend zeggen 'ah, we zijn thuis.' Het is een veilig gevoel, een verhaal van liefde en geborgenheid. In The Feminine City kom je thuis. En ook dat is bijzonder interessant in ons verhaal. Want betekent 'thuis' ook niet een beetje de private sfeer? Je huis is van jou, enkel jij komt daar. En dat druist net in tegen het idee van publieke ruimte, waar ook de ander inherent aanwezig is. Hoe lossen we deze impasse op? Welke wending zal het verhaal nemen om het plot ten goede te komen?

Wel nu, de klassieke scheiding van het publieke en het private, waar het publieke het mannelijke toebehoort en het private het vrouwelijke, wordt in de tweede golf van het feminisme fel bekritiseerd. Virginia Held, een Amerikaanse filosofe beschrijft scherp dat het publieke altijd meer aanzien of belang kreeg dan het private. Maar volgens Held zijn het publieke en het private niet zomaar te scheiden. De aangelegenheden van het publieke hebben namelijk een impact op wat gebeurt in het private. Het publieke wordt gedacht al 'humaan' en 'rationeel', terwijl het private iets 'natuurlijk' of 'dierlijk' (lees: niet rationeel) heeft. En daar begint het al. Mannen krijgen de publieke ruimte terwijl er van vrouwen* verwacht wordt dat ze in de huiselijke sfeer blijven. Vandaag de dag is die scheiding minder nadrukkelijk aanwezig maar we merken dat vrouwen* zich vaak gelukkiger/veiliger/meer thuis voelen op plaatsen in de publieke ruimte die huiselijk aanvoelen. Plekken zoals een bibliotheek, de speeltuin in het park, op de markt, ... plekken waar ze andere vrouwen* en kinderen tegenkomen, plekken die je toelaten om jezelf te zijn, plekken waar dezelfde gemoedelijkheid van thuis aanwezig is. Plekken die absoluut niet lijken op de formaliteit van het publieke (lees: mannelijke). In het verhaal van The Feminine City moeten we dus een lans breken om deze scheiding te doen vervagen. Thuiskomen kan in de publieke sfeer en vice versa: de publieke sfeer kan als thuis aanvoelen. Zolang het publieke wordt gedomineerd door mannen of toebehoort aan mannen zullen deze huiselijke plekken schaars zijn (of: zullen zij de huiselijke regels bepalen). Als we het narratief veranderen naar een verhaal van thuiskomen, kan onze stad een thuis worden voor iedereen. Een thuis waar we ons allemaal in (h)erkennen, een thuis waar iedereen welkom is. Een private en toch publieke plek. The Feminine City.

The Feminine City is een verhaal van thuiskomen en je thuisvoelen in een stad. Het is een informele plek waar emoties, gedrag en ervaringen van jezelf én van de ander centraal staan. Het is een stad waarmee je kan spelen. Waarin je de ander kan ontmoeten, bloemen kan ruiken en eten kan proeven.... Het is een verhaal van zorg dragen en het is een plaats om jezelf te zijn.

Je thuisvoelen in de stad is nog geen vanzelfsprekendheid. Maar hoe zeggen ze dat? Home is where the heart is? Dit wondermooie gevoel van thuiskomen bij de ander. Het gevoel van community. Moeten we hier als Feminine City dan ook niet in investeren? Thuiskomen in community. In deze community (he)erkennen we onszelf en de ander. In deze gemeenschap dragen we zorg voor elkaar, zoals geliefden dat ook voor elkaar doen. Want is zorg dragen voor elkaar niet het mooiste wat er is? Is zorg dragen voor elkaar niet een uiting van liefde? Is zorg dragen voor elkaar niet een private, en dus vrouwelijke, aangelegenheid?

Het zorgen gebeurt niet enkel meer in de private, huiselijke sfeer maar wordt een publieke aangelegenheid. Welke implicaties heeft de zorgethiek voor The Feminine City? Enerzijds is het een liefdeslied voor de Ander. Het bevestigen van de ander in jouw leven, in je straat, in je stad. Je beseft dat je niet alleen bent en dat er zorg voor je gedragen wordt, ook buiten de private sfeer van familie of vrienden. Anderzijds is het een kritiek op het heersende verhaal.

In de ethiek ontstaat in de jaren 80 de stroming 'zorg ethiek' of in het Engels 'ethics of care'. Joan Tronto onderscheid vijf vormen van zorg, maar het is de laatste die bijzonder interessant is voor The Feminine City, namelijk 'caring with' of 'zorg met'. Deze is gebaseerd op het concept van wederzijds begrip en het kunnen innemen van het perspectief van de ander. De zorgethiek benadrukt dan ook sterk de connectie met de Ander. Als je elkaars standpunten en behoeften begrijpt creëer je een soort van solidariteit. Het bewustworden van de ander en die hun noden en standpunten leidt dus tot een vertrouwen en verbondenheid wat automatisch leidt tot een zorg dragen voor elkaar. Zorgen is een sociale praktijk. Je wordt verzorgd door een ander. Iemand anders verzorgt jou. Je draagt zorg voor iets. Het impliceert altijd een collectiviteit en als je goed oplet dan zie je dat zorg overal in de samenleving gebeurt. De zorg ethiek is een pleidooi voor een alternatieve ethiek die de klassieke scheiding van privaat-publiek op zijn kop zet. Het gaat in tegen een verhaal van rationaliteit, individualisme en neo-liberaal stadsbestuur. Een verhaal waarin jij, en alleen jij er voor kan zorgen dat je van de stad een aange-name plek kunt maken. In het verhaal van The Feminine City dragen we collectief zorg voor elkaar én voor onze stad. Samen dragen we zorg. Een zorg voor een mooier

morgen, zachtere straten en lievere steden. The Feminine City is een verhaal van zorgdragen. Het informele karakter van zorgdragen en zorg voor de ander weerspiegelt een bredere implicatie voor onze Feminine City. Het is een plek met informele grondprincipes: ze is gemoedelijk, ongedwongen, speels, lekker, genietelijk, rustig, zacht(aardig), organisch, kleurrijk, sensorisch, groen, traag... Een stad met vele adjectieven. Welke je kiest maakt bovendien niet uit, daar is onze stad veel te ongedwongen voor.

The Feminine City is met haar vele adjectieven niet gebaseerd op strakke en formele principes. In haar kern druist ze, door haar informele karakter, in tegen deze vaststaande manier van 'stad-zijn'. Ze verkent in haar gemoedelijkheid de grenzen van de stad als formeel gegeven. En het is daar in haar verkennende aard waar we onszelf als mens kunnen terug vinden: de Homo Ludens. Of makkelijker gezegd: de spelende mens. Want is spelen niet dat?

Het exploreren van de ruimte op laagdrempelige, ongedwongen en leuke manier? Ja ja je voelt het al aankomen, de stad behelst in haar Zijn meerdere ontologische bestaansvoorwaarden: de ruimte, de ander, het spel. Om dit te duiden moet ik (helaas?) weer terugrijpen naar een mannelijke historicus, Johan Huizinga. Hij schreef een werk met de titel 'Homo Ludens', een pleidooi voor de spelende mens. Spel is namelijk ontsnapping aan de ernst van het leven en haar formele conventies. Spel daagt uit. Spel bevrijd. Spel is onvoorspelbaar. Spel is informeel.

DE SPELENDE MENS

In The Feminine City moet het décor uitnodigen tot vrije (lees: speelse) interpretatie. Als ze een vanzelfsprekende functie uitstraalt, laat ze ons in de pas lopen en stompt ze onze ruimtelijke fantasie af. Vrij (en daarom ook speels) gedrag kan men via ruimtelijke ingrepen aanmoedigen maar nooit formeel afdwingen. Speeltuinen met hun leeftijdsbegrenzingen (max tot 12j) en fysieke omheiningen zijn daarom de doodsteek voor de Homo Ludens. Ze begrenzen het spelen in fysieke dwangbuizen en bepalen de formele 'spel' regels. Regels in het algemeen druisen in tegen de kern van het spelen. Want spelen is namelijk dit: kunnen ontsnappen aan het voorgeschrevene en op informele wijze de ruimte exploreren. Daarom moeten we ook afzien van de term 'speeltuin'. Ze impliceert namelijk dat spelen enkel in bepaalde omgevingen kan, terwijl we nu al weten dat spelen ontologisch deel uitmaakt van ons Zijn. Speeltuinen, hoe contra-intuïtief dit ook klinkt, begrenzen ons (volwassen) Zijn. Ze bakenen af waar deze 'kinderlijke impuls' kan en vooral WAAR HET NIET KAN. De publieke ruimte is vandaag een formele, weinig bespeelbare ruimte. Ze wordt gedomineerd door auto's, pragmatische functies en geprivatiseerde terrassen. "Onze steden zijn net zo saai geworden als het leven dat er zich in afspeelt" (De weg naar het unitair urbanisme - Stichting Constant).

Hoe vertalen we dit naar de publieke ruimte en welke implicaties heeft de Homo Ludens voor The Feminine City? Het is vooral een pleidooi voor meer informaliteit. De spelende stad is een kritiek op uniformiteit en slaafse volwassenheid. Maar bovenal wil de Homo Ludens aanzetten tot het ontdekken van de ruimte waarin men speelt. Zoals we al weten is spelen synoniem voor ontdekken. Aan de hand van spel gaan we de publieke ruimte (en dus ook ons Zijn en de Ander) exploreren. De Homo Ludens tast de grenzen van het conventionele af en ondervindt hoe we de publieke ruimte op alternatieve wijze kunnen gebruiken. Spelen in de stad is het toe-eigenen van de publieke ruimte op onvoorspelbare en informele wijze. The Feminine City is verhaal van leeftijdsloze speelsheid.

In The Feminine City moet het décor uitnodigen tot vrije (lees: speelse) interpretatie. Als ze een vanzelfsprekende functie uitstraalt, laat ze ons in de pas lopen en stompt ze onze ruimtelijke fantasie af. Vrij (en daarom ook speels) gedrag kan men via ruimtelijke ingrepen aanmoedigen maar nooit formeel afdwingen. Speeltuinen met hun leeftijdsbegrenzingen (max tot 12j) en fysieke omheiningen zijn daarom de doodsteek voor

De spelende mens maakt in haar stad plaats voor gezelligheid, speelsheid, verbeelding, humor, traagte, plezier, smaak, geur en kleur. Daarnaast, en gelijktijdig is ze ook een kritiek op de formele 'stadsconventies' van vandaag. Ze bespot de saaie stijfheid van moderne steden en breekt daarmee een lans voor het niet-serieuze en het speelse.

Dit verhaal begint meer en meer een normatief karakter te krijgen. Dit wil zeggen dat er doorheen het verhaal een bepaalde manier van kijken op de stad wordt gegeven die aan geeft wat moreel gewenst en ongewenst is. Wat startten deze publicatie als proloog van een sprookje die eindigt in een epiloog van verzet. Want misschien is The Feminine City ook dat; verzet. Verzet tegen het dominante (mannelijke) discours en structurele, systematische ongelijkheid. Zoals we ondertussen al weten scheppen verhalen nieuwe werelden. Misschien scheidt dit normatieve verhaal wel een wereld van verzet. Schept ze een stad waar vrouwen* uit de marge stappen en het plein betreden om daar woest te schreeuwen tegen de onderdrukkingsmechanismen. Om daar te lachen en te gieren, te spelen, te eten, te leven en in het algemeen te Zijn. We sluiten dit verhaal af met een uitgesproken normatief hoofdstuk. The Feminine City is namelijk een sociaal-politieke transformatie.

De stad vandaag wordt al vaak benaderd vanuit een neo-liberaal en dus inherent individualistisch denkkader. In de wereld en in de stad vandaag, is het ieder voor zich en wordt er weinig ruimte gemaakt voor het collectieve (bestaan). Het is net dat collectieve (bestaan) waar vrouwen* zoveel belang aan hechten.

Het collectieve is anti-kapitalistisch want ze gaat uit van het gedeelde (bezit) wat natuurlijk het omgekeerde is van privé (bezit). Hoe vertalen we dit naar de stad? De publieke ruimte is van niemand en van iedereen tegelijkertijd. Ze is (theoretisch gezien) voor iedereen, van iedereen. Ze is geen privébezit van enkelen, de publieke ruimte is een gedeelde ruimte en dus een niet voor commodificatie vatbaar. Dat laatste wil zeggen dat ze niet valt te vermarkten, er kan geen winst uit gehaald worden. Net daarom is de publieke/collectieve ruimte inherent niet kapitalistisch. Het druipt in tegen de idealen van het neo-liberaal beleid, een beleid van individualisme. De publieke ruimte is dus in haar kern kritisch naar dat beleid. De publieke ruimte is dus een pleidooi voor het publieke en het collectieve.

Die publieke ruimte is bovendien ook de plaats waar het politieke gebeurt. Niet de politiek zoals we ze kennen vanuit parlementen en senaat zittingen maar wel het politieke. Hiermee wordt bedoeld dat het politieke vooraf gaat aan de politiek. Voor er sprake kan zijn van neo-liberaal beleid, parlementen, partijen en voorzitters moet er iets zijn waarover deze mensen het hebben. Wel, dat is het politieke. Het is het onderwerp van de politiek of het beleid. Maar het politieke gebeurt niet in parlementen en senaten, het gebeurt daar waar men de politiek in vraag stelt: op straat, in grote en minder grote protesten. Het politieke gebeurt als mensen hun stem laten horen. Niet aan de keukentafel of online, maar op straat. De publieke ruimte vormt het toneel van het politieke. Het is daar waar wij ons genoeg en ongenoeg kunnen uiten. Het is daar waar de basis van de democratie ligt.

Vandaag de dag zijn we politiek erg vervreemd. We kennen haar bijna niet meer en het interesseert ons evenmin. Nét daarom is de publieke ruimte zo belangrijk, omdat zij de bestaansvoorwaarde is voor het politieke. De macht van onderuit, de macht van zij die in het hedendaags discours geen plaats krijgen in de hoofdstukken maar ergens in de voetnoot tussen de regels staan. In de publieke ruimte is men kritisch naar het verhaal. In de publieke ruimte is men kritisch naar zichzelf. De publieke ruimte is emancipatorisch in het feit dat ze bestaat.

We komen terug op Nancy en zijn idee van zijn-met. Ons bestaan is altijd een bestaan met de ander. We kunnen het er niet los van denken. Zoals in vorige hoofdstukken al viel te lezen, ontmoeten we die 'ander' in de publieke ruimte. (let nu goed op want ik maak even een sprongetje!) Wij (in het meervoud, jij, ik en de ander) bestaan én ontmoeten elkaar in de publieke ruimte. Deze publieke ruimte is ook een politieke en democratische ruimte die bovendien niets te maken heeft met vermarkting of individualisme. Willen we dus transformeren naar een Feminine City dan is de voorwaarde hiervoor het bestaan van publieke ruimte. Want enkel daar kunnen we onze politieke stem verheffen. Enkel daar kunnen we kritiek uiten door het simpele feit dat we er (aanwezig) Zijn.

We uiten een 'hey!! Ik ben hier ook nog!!'. De publieke ruimte is meer dan een bestaansvoorwaarde voor ons Zijn en voor de ander. Ze is de bestaansvoorwaarde voor onze democratie en het recht om kritisch te zijn ten aanzien van hoe die vandaag wordt ingevuld.

The Feminine City is een verhaal van socio-economische-politieke verandering op structureel niveau. Het is een verhaal van gelijkheid en rechtvaardigheid, inclusie en kritiek op het huidige politieke klimaat.

De meeste verhalen hebben een einde. Dat einde is de 'grande finale' van de opbouw, de laatste adem van de personages, de epiloog na het slot. Maar het verhaal van The Feminine City heeft geen einde. Evenmin had het een begin.

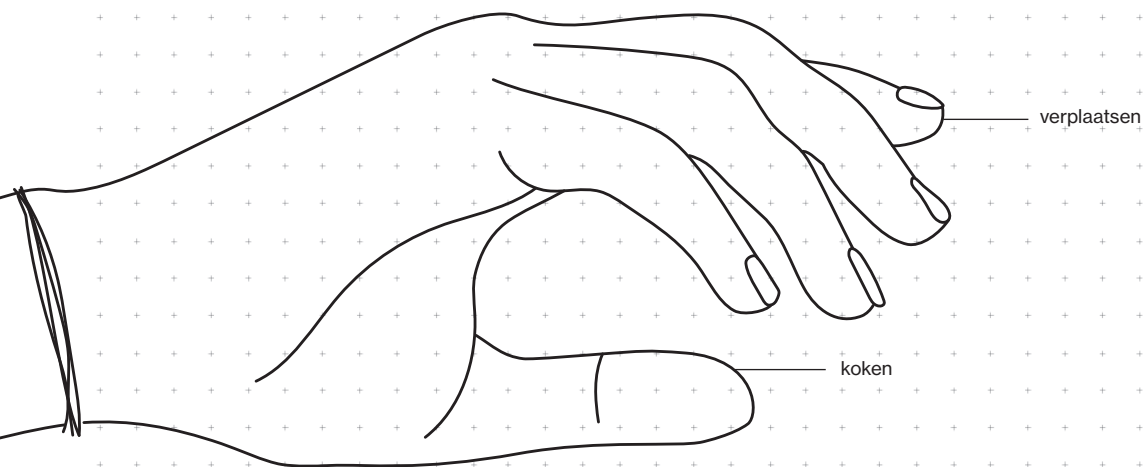
Het is een verhaal dat continue in beweging is en zal blijven. Als er één iets is wat we geleerd hebben is het dat The Feminine City zichzelf niet behelst. Ze is niet immanent aan zichzelf. The Feminine City weerspiegelt niet zichzelf maar de Ander, het Zijn, (h)erkenning, collectiviteit, zorg en democratie. Al deze thema's hebben inherent betrekking op iets wat buiten zichzelf staat. The Feminine City is in haar kern niet zichzelf, en zal dat ook nooit worden. De verhalen en de betekenissen van die verhalen zullen blijven evolueren evenals de gebouwen, straten en pleinen waarover ze gaan. Laat dat de les zijn; sta open voor verhalen van de ander. Alleen dan kunnen we samen leven in het verhaal over de stad van morgen; The story of The Feminine City.

Door de publieke ruimte te betreden geven we een signaal, een signaal dat misschien luider klinkt dan we denken. Want door de publieke ruimte collectief te gaan claimen uiten we kritiek.

Het gonst hier
van bedrijvigheid,
helpende handen
en warme babbels.

Ik doe een praatje met
de buurvrouw en nestel
een zorg tussen haar
aanmoedigende woorden.

In de gemeenschapsoven
broeien knapperige
broden.

THE
FEMININE
City

Een zorgzame en sociale stad

Zorgen is vaak vrouwenwerk, niet alleen thuis maar ook in de maatschappij. Vrouwen* (en vaak mensen met een migratie-achtergrond) zijn niet alleen oververtegenwoordigd in de zorg- en sociale sector. Ook thuis nemen ze nog steeds het leeuwendeel van de zorgtaken op zich. Dat vertaalt zich ook in ruimtelijke patronen en noden.

Wat voor kwaliteiten hebben de ruimtes waar we zorgen voor het huishouden, voor kinderen, voor ouderen, voor onze omgeving? Zit het washok verstoppt in de kelder of zou het ook een aangename, collectieve plek kunnen zijn? Zijn woonzorgcentra klinische en functionele ruimtes, of ook fijne plekken om te wonen en te werken? En wat met kinderdagverblijven, ziekenhuizen, instellingen, sociale voorzieningen of scholen? Hoe bereikbaar en toegankelijk zijn die plekken voor mensen met een buggy, in een rolstoel, met een blindegeleidehond of een rollator? Hoe gemakkelijk is het tout court om je in de stad te verplaatsen met kinderen, boodschappen, of een wandelstok (Berger, 2023)?

Cijfers van Statbel toonden in 2013 aan dat vrouwen in gezinnen met twee inkomens meer dan 22u per week aan huishoudelijke taken besteden, tegenover 13,3u door mannen, en zo'n 6u50 aan zorg voor de kinderen, tegenover 3u46 door mannen. Die kloof zou nog groter zijn wanneer je éénoudergezinnen (overwegend vrouwen) of gezinnen met 1 inkomen (waarbij meestal een vrouw thuisblijft) mee zou rekenen (Statbel time use survey 2013).

Een Feminine City is dus niet alleen een stad waar we samen voor elkaar en voor een aangename leefomgeving zorgen, en dat werk niet alleen overlaten aan vrouwen*, maar ook een stad waar ruimtes voor dagelijkse zorg aangename en vlot bereikbare plekken zijn.

Steeds meer wordt zorg niet meer alleen op schaal van één gebouw bekeken maar denken we ook na over *zorgzame buurten*. Hoe kunnen we zorg beter integreren in een wijk, verbinden met een groene omgeving, of relaties aanknopen met organisaties en bewoners in de buurt? Bij het vormgeven van zulke zorgzame buurten kunnen we nog beter erkennen en rekening houden met het feit dat zowel

informele als formele zorg – van mantelzorg tot burenhulp en vrijwilligerswerk – voor een groot deel dus ook vrouwenwerk is. Tegelijk kunnen vrouwen* – denk maar aan alleenstaande moeders of eenzame ouderen – ook specifieke ondersteuningsnoden hebben. Vrouwen* en andere niet-dominante groepen kunnen dus verschillende rollen en netwerken hebben in een wijk. Dat leert ook onderzoek naar *sociale buurten*. Daaruit blijkt dat vrouwen* vaak meer sociale netwerken opbouwen met burenen (functioneel) gehechter zijn aan hun wijk, wat soms samenhangt met de sociale netwerken van hun schoolgaande kinderen. Etnische en culturele minderheden bouwen dan weer eerder netwerken op binnen hun eigen gemeenschap, die niet noodzakelijk overeenkomen met de eigen woonbuurt. Uiteraard speelt ook leeftijd een rol in relatie tot de buurt, waarbij jonge kinderen vaak afhankelijk zijn van volwassenen om buiten te komen, terwijl de leefwereld en bewegingsruimte van ouderen dan weer kleiner en eenzamer dreigt te worden naargelang hun mobiliteit afneemt. Een zorgzaam kader, sociale netwerken en collectieve voorzieningen op buurtschaal zijn dus belangrijke bouwstenen voor een Feminine City.

ETHIEK VAN DE ZORG

Het **ECOFEMINISME** zet een 'ethiek van zorg' centraal: zorg voor elkaar en voor onze omgeving, georganiseerd op een collectieve en solidaire manier (Fernandez & Bregolat i Campos, 2021; Newalkar & Wheeler 2017).

Een ecofeministische stad zou dus een stad zijn waar basisvoorzieningen voor het dagelijks leven voor iedereen toegankelijk, betaalbaar en kwalitatief zijn – van voedsel tot zorg voor kinderen, ouderen of zieken. Kunnen we ons bijvoorbeeld voorstellen dat we niet elk in onze eigen woning eten klaarmaken, maar samen koken in een collectieve keuken? Onze verwevenheid en afhankelijkheid van elkaar moeten we dus niet als een zwakte zien, maar kunnen we net als een sterkte uitspelen. Tegelijk kunnen de grenzen tussen ons 'private leven' en de publieke ruimte vervagen zodat vrouwen* opnieuw hun plek in de stad kunnen opeisen.

ECOFEMINISME

Tegelijkertijd een theoretisch concept, een politiek project, een sociale beweging en een perspectief op de wereld.

Het benadrukt de connectie tussen de uitbuiting en degradatie van het land en de natuur, en de onderdrukking van vrouwen en andere sociale groepen zoals inheemse bevolkingsgroepen, mensen van kleur of uit de-LGBTQIA+ gemeenschap, omdat al deze vormen van onrecht gebaseerd zijn op dezelfde machtsverhoudingen en ongelijkheden (Fernandez & Bregolat i Campos 2021).*

ZORGEN EN VERPLAATSEN

Dat zorgen voor het huishouden en het gezin, maakt ook dat vrouwen* andere verplaatsingspatronen en -behoeften hebben dan mannen. Enerzijds zien we steeds meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen* op vlak van autobezit, halen van een rijbewijs, of fietsgebruik. Toch gebruiken mensen met een migratie-achtergrond en/of een lager inkomen nog steeds vaker het openbaar vervoer (tram/bus) of gaan ze te voet, en fietsen ze in verhouding minder. Voor elke

vrouw met een bedrijfswagen, zijn er drie mannen met een bedrijfswagen. Bovendien toont onderzoek (Fietsberaad, 2024; ProVélo, 2020) aan dat mannen zowel per auto als per fiets langere afstanden afleggen, terwijl vrouwen* vaker complexe 'trip-chains' of verplaatsingspatronen hebben, omdat ze vaker kinderen vervoeren of boodschappen doen. Marie Gilow introduceert daarvoor het begrip *Domestic mobility work*, waarmee ze bedoelt dat vrouwen* zich niet simpelweg van huis naar werk verplaatsen, maar in functie van hun zorgtaken heel wat gecombineerde trips uitvoeren met meerdere haltes: met kinderen en spullen naar de supermarkt, kinderdagverblijf, dokter, school, hobby's of wasse-rette, en ze vervoeren ook vaker oudere familieleden of zorgbehoevende kennissen naar het ziekenhuis of woonzorgcentrum. Daaraan zit ook een belangrijke klasse- en migratiekwestie: deze zorgtaken en dus ook zorgtrips worden regelmatig uitbesteed van hogere naar lagere sociale klassen, zodat nannies, kinderverzorgsters of poetshulpen met een migratie-achtergrond de zorgtaken overnemen van witte

vrouwen* met een hoger inkomen. Ze verplaatsen zich daarbij vaak te voet of zijn afhankelijk van het openbaar vervoer, ook wanneer ze 's avonds laat of 's morgens vroeg van en naar hun werk vertrekken. Kunnen we dus een stad vormgeven waarin je veilig en vlot op je werk raakt, ook wanneer je de late shift hebt als verpleegster of 's nachts gaat poetsen in een kantoorgebouw? Hoe kunnen we vrouwen* met een migratie-achtergrond empoweren zodat ze zich comfortabel voelen per fiets? En wat kunnen we leren van fietsende moeders over verkeersveiligheid en aangename fietsroutes doorheen de stad? Kunnen we sociale voorzieningen zo inplannen dat ze nabij onze woning liggen en vlot bereikbaar zijn?

DE 15 MINUTENSTAD is een concept dat een beeld geeft van een wandel- en fietsbare stad waarbij voorzieningen op wijkniveau aansluiten op een wandel- en fietsvriendelijke publieke ruimte zodat zorgtrips aangenaam verlopen. In Barcelona is dit concept sterk uitgewerkt door te werken met superblocks. Dit betekent dat verschillende straten samen een superblock/ wijk vormen. Binnen deze superblock wordt er actief ingezet op lokale voorzieningen, trage mobiliteit en publieke voorzieningen voor verschillende doelgroepen.

Stanislavskyi, Barcelona © ArchDaily

HET CALICO-PROJECT is een collectief woonproject in Brussel met 34 units, waar gender, zorg en gezondheid centraal staan. Angela-D zet zich in voor toegang tot betaalbare huisvesting vanuit een feministisch perspectief, en houdt 10 woningen speciaal voor (alleenstaande) vrouwen* die omwille van hun inkomen of hogere leeftijd moeilijk een kwalitatieve woning kunnen vinden. In het project zijn bovendien collectieve ruimtes geïntegreerd, maar ook een geboorte- en sterfhuis opgezet door PASS-AGES, een organisatie die deze essentiële levensmomenten opnieuw een centrale plaats in onze dagelijks woonomgeving wil geven.

Calico, Brussel © cltb.be/calico/?lang=nl

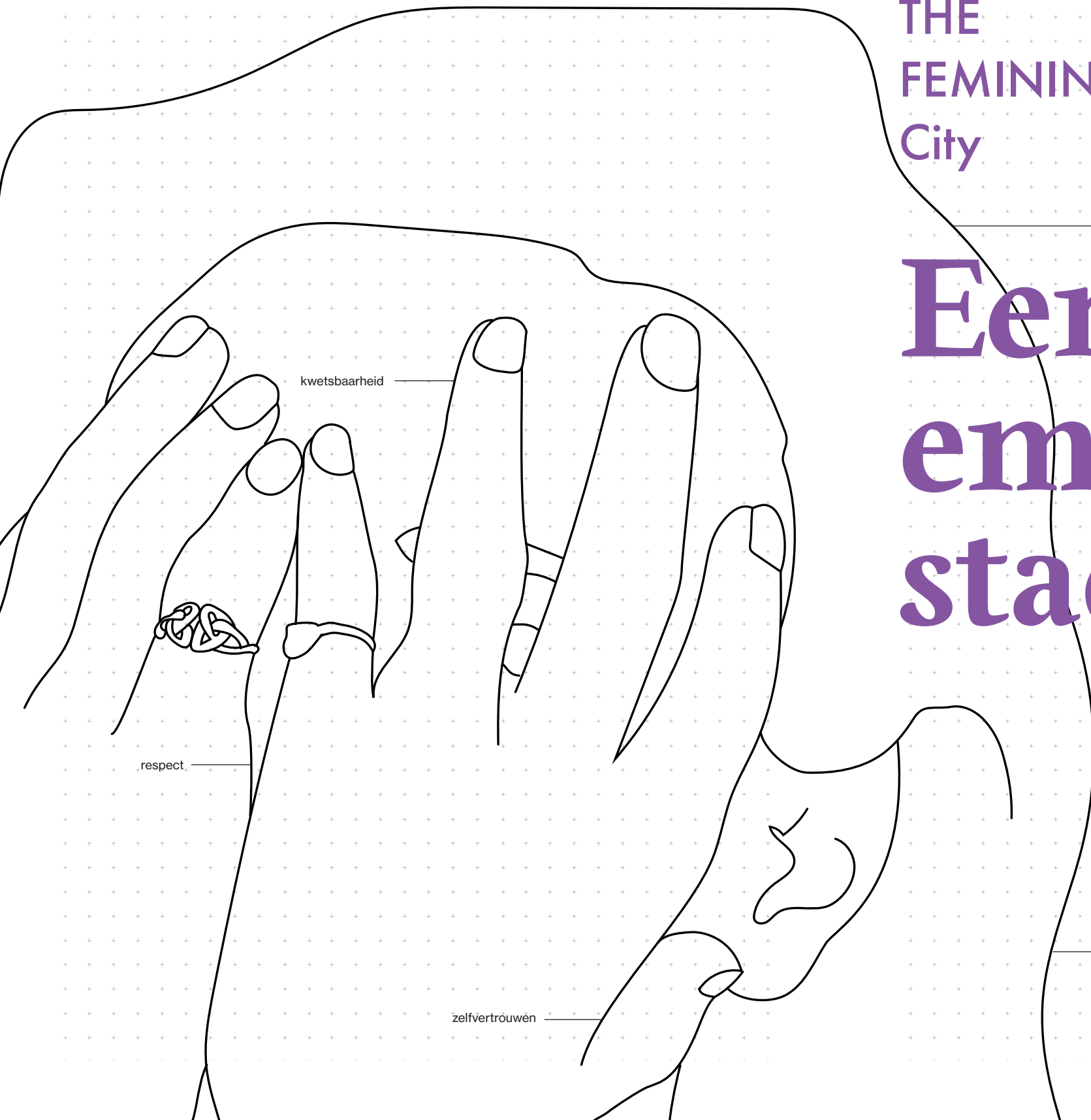
THE FEMININE City

Een plek,
vormgegeven
met gevoel.
Een plek
waar je kan
zijn.

Een emotionele stad

Ik voel me verbonden
met deze plek.
Hier mag ik me
verstoppen,
hier mag ik zijn.

Woorden vloeien
en begrip is hier
bondgenoot.

Een gevoelsstad gaat verder dan de fysieke ruimte waarin mensen leven en werken. Het is een stad die een breed scala aan gevoelens en emoties oproept en waarin je jezelf kwetsbaar mag opstellen. In ons onderzoek naar The Feminine City is het peilen naar gevoelens van vrouwen* met betrekking tot hun omgeving een veelgebruikte methodiek, want het intuïtief aanvoelen van een sfeer in de ruimte is één van de belangrijkste componenten in het mentale welbevinden van vrouwen* en alleen al daarom een stadsraag waar we aandacht aan willen geven.

SENTIMENT IN HET PUBIEK DOMEIN

Voor we ingaan op de emotionele stad als laag van een Feminine City is het goed om te kijken hoe ratio en gevoel zich tot elkaar verhouden. Of hoe een vaak terugkerende zwartwit redenering van de emotionele vrouw versus de rationele man nog steeds de bovenhand lijkt te hebben.

Van de zestiende tot het midden van de achttiende eeuw was het ongepast om emoties publiekelijk te tonen, schrijft *Sturkenboom D.* in *'Het perpetuum mobile van de emotionele vrouw'*. Emoties waren er, maar moesten beheerst blijven. Een kentering volgde in de 18e eeuw. Onder invloed van de verlichting kregen emoties een positievere waardering. Het vrouwelijke gevoel werd gepresenteerd als een noodzakelijk tegengewicht tegen de autonomie en doelgerichtheid van het mannelijke handelen. De gevoelige man doet hier zijn intrede. Ratio en emotie gaan in harmonie samen, zegt *Dwyer* in 1991. Emoties vinden ingang in het openbare leven. 'Zo gaf een meisje dat verdacht was van prostitutie in 1777 aan dat ze inderdaad met iemand seks gehad had, maar dat dit tegen haar wil geweest was, en dat ze 'dick-

wils over den selven voorval is weenende'. Argumenten die voorheen niet aangenomen werden, maar in deze periode gewaardeerd worden. Met dat soort argumenten stond ze zeker niet alleen. 'Je sens donc je suis' werd het adagium van de tijd.

Eind 18e eeuw keert het tij en wordt overdreven gevoeligheid een onderwerp van spot. Mannen moesten zich eervol en beheerst gedragen. Emoties, meestal gelinkt aan vrouwen*, worden vaak herleid tot chaos en verlies van controle, beschrijft *Elwin Hofman* in zijn essay *'De eeuw van tranen. Emotie en sentiment in de achttiende eeuw'*. Meer nog, ze vormen een bedreiging voor de bestaande orde, zowel in het individu als in de maatschappij.

Ondertussen kijken we niet meer zwart/wit naar de man/vrouw verhouding of de (ongecontroleerde) emotionele vrouw versus de (beheerste) rationele man, toch lijken deze verouderde denkwijze nog vaak de bovenhand te nemen en zijn we genoodzaakt om ze te benoemen in onze definitie van een gevoelsstad.

Belangrijk om hier op te merken is, dat we wel natuurlijke verschillen zien in gedrag en psyche bij mannen en vrouwen*. Dit vertaalt zich ook in de beleving van de publieke ruimte. Daarom is het noodzakelijk om de patriarchale blik op stadsmaken in vraag te stellen en de processen om te buigen naar een meer inclusieve blik op stadsmaken. In het debat rond The Feminine City is dus een veelheid aan stemmen nodig. Er is inbreng nodig van vrouwen* in armoede,

SENTIMENT

en gevoel of een stemming waardoor men ontroerd raakt. Deze emotie heeft betrekking op iets, iemand of op een ruimte. Sentiment kan verwijzen naar de activiteit van de vijf materiële zintuigen; horen, zien, voelen, ruiken en proeven. Deze zintuigen kunnen vervolgens in verbinding staan met verschillende dingen, waar het sentiment naar verwijst. Bij gevoelens en emoties staat een emotionele reactie in verhouding met de situatie.

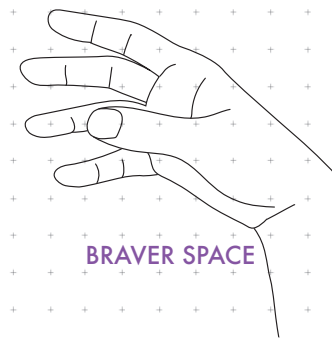

vrouwen* van kleur, lgbtqia+ personen, vrouwen* die als vrouw geïdentificeerd zijn... benadrukt ook Audre Lorde in 'The Master's Tools Will Never Dismantle the Master's House'. Teruggrijpen naar zintuigen en gevoelens kunnen helpen om al deze stemmen te bereiken, veel meer dan vertrekken uit ratio. We vertrekken doelbewust vanuit een positieve waardering van emoties, want een gevoelsstad zorgt ervoor dat haar inwoners zich veilig en geborgen voelen. Een stadslaag, gebaseerd op emoties, toevoegen aan het proces van stadsmaken vertrekt vanuit het betrekken van een divers samengestelde groep burgers. Emoties en gevoelens van verschillende vrouwen* worden op deze manier gehoord.

SAFE SPACE

We spreken van een veilige ruimte wanneer de context (fysiek en/ of sociaal) veilig, vertrouwd zijn door het engagement van diegene die er aanwezig zijn. Iedereen 'aanwezig' erkent de onveiligheid buiten deze veilige ruimte, maar creëert een (tijdelijke) veilige ruimte door zijn aanwezigheid. Het biedt ruimte voor vertrouwelijke discussies en/ of gedrag. (komend van LGBTQIA+, BIPOC, Feministische bewegingen).

BRAVER SPACE

We spreken van een moedige ruimte wanneer we erkennen dat dezelfde veiligheid (lees: frictievrij?) die binnen een veilige ruimte niet in 'de buitenwereld' gegarandeerd kan worden. Er wordt daarom ruimte gecreëerd waar voldoende ondersteuning en respect getoond wordt opdat personen met verschillende meningen met elkaar in contact kunnen komen.

1. Agree to Disagree
2. Don't take it personal
But give sign when it hurts
3. Challenge by choice
4. Respect
5. No attacks

EMOTIONELE MAPPING

In ons onderzoek hebben we deze emoties in kaart gebracht voor de Antwerpse context. Enkele belangrijke doorgangspelen zoals het Astridplein, het De Coninckplein en het St. Jansplein worden vaak zwart ingekleurd als het gaat over het mentale welbevinden bij vrouwen*. Ze voelen zich hier angstig en eenzaam als vrouw tussen overwegend mannelijk ingekleurde pleinen. Daarentegen worden vele Antwerpse parken benoemd als prettige ruimtes om

te verblijven. Een belangrijke side note hierbij is, dat na valavond deze context volledig veranderd en als negatief ervaren wordt. Uit zo'n emotionele mapping kunnen we veel leren. Welke elementen beïnvloeden onze emoties? Waarom wordt het ene plein als prettig ervaren en is een ander plein een te mijden plek? Wat zorgt ervoor dat gevoelens helemaal omslagen bij schemering? Het zijn inzichten die we kunnen gebruiken om de publieke ruimte te verbeteren en te optimaliseren voor ons emotionele welzijn. Concreet betekent dit dat in een ontwerp rekening gehouden wordt met hoe architectuur, straatmeubilair, groenvoorzieningen, de aanwezigheid van mensen en verkeer, geluiden, geuren, texturen, sferen... onze emoties beïnvloeden en zo het welbevinden kan verbeteren.

SAFE/BRAVE/ PUBLIC SPACE

Idealiter voelt iedereen zich goed en moedig genoeg om de publieke ruimte te gebruiken. En in theorie is de publieke ruimte ook een vrij toegankelijke ruimte, maar we erkennen dat dit zelfs in een ideaalscenario een uitdaging is. In het essay van Maarten Hajer en Arnold Reijndorp, 'Op zoek naar nieuw publiek domein' onderscheiden ze de publieke ruimte van het publiek domein, daar waar je het parochiaal domein van een ander

betreedt. Hier vind uitwisseling plaats tussen mensen met verschillende achtergronden en uiteenlopende interesses en gewoontes, onbekend voor elkaar.

Vanuit dit perspectief wordt bepaald welk gedrag getolereerd wordt en wie van wie aanpassingen mag verwachten. Dit heeft tot gevolg dat in een omgeving waarin mannen een dominante positie aannemen, zij ook ongemerkt de regels, gedragingen en vormgeving van deze omgeving bepalen. Deze vormgegeven publieke ruimte kan dus ontoegankelijk zijn om verschillende redenen en voor verschillende personen/doelgroepen die niet tot deze

dominante groep behoren en zich niet comfortabel voelen bij de ongeschreven regels en gedragingen. De publieke ruimte kan, ondanks een zo best mogelijke vormgeving en invulling, niet garanderen dat iedereen zich veilig voelt. Er zullen altijd mensen zijn die op fysieke of mentale grenzen botsen omwille van het 'anders zijn' dan de dominante meerderheid.

Daarom duiden we ook op het belang van deze **SAFE EN BRAVER SPACES**. In een debat hierrond kwamen verschillende praktijkvoorbeelden aan bod en haalden we veel inzichten op.

BRAVER SPACES ANTWERP bracht ons inspiratie uit zachtheid:
'Onze taak is een ruimte creëren die zachtheid toelaat. We zijn tenslotte een brave space, dat gaat gepaard met moeilijke en harde gesprekken... De zachtheid, en daarmee gepaarde veiligheid van de ruimte, laat toe dat mensen uit zichzelf hun kracht laten zien.' – Imane

ONZE TUIN, BIBLIOTHEEK PERMEKE bracht ons inspiratie uit ontharding:
'De groene ruimte in Anwerpen is schaars. Bovendien voelen vrouwen* (met migratie achtergrond) er zich niet altijd even veilig...' Met onze Tuin proberen we een antwoord te bieden op dit ruimtelijk gemis. Het is een plek waar vrouwen* samen komen, kruiden planten, verhalen delen en de tuin zelf vormgeven. Op deze manier versterken ze zichzelf en elkaar...' – Leila en Maaïke

LEDA COLLECTIEF bracht ons inspiratie uit het nachtleven:
'We proberen bij Leda aandacht te besteden aan de scenografie van de club. Met de juiste inkleeding kan je een sfeer genereren die deze plaats veiliger maakt voor iedereen... Ik denk dat het mogelijk is om deze tactiek ook in de publieke ruimte toe te passen. Een kleine creatieve ingreep kan al een grote impact hebben... Anderszijds is het creëren van een safer space meer dan enkel een ruimtelijke aangelegenheid. Het is ook zorg dragen voor elkaar, regels opstellen en een correct sfeerbeheer.' – Laura

Safe Space VZW bracht ons inspiratie uit hun veilige cocon:
'Ons inloophuis voor jongeren en vrouwen* is heel gezellig, er is altijd wel iets te eten, het is laagdrempelig en de jongeren en vrouwen* kunnen er echt zichzelf zijn. Het is een beetje een tweede thuis. Via spel en gesprek proberen we laagdrempelige zorg te bieden aan jongeren en vrouwen' – An

Laura Wipler van Fem Spaces vat het als volgt samen: 'Safe en brave spaces zijn heel subjectief, iedereen heeft een eigen achtergrond, begrip en spectrum van wat safe en brave is. Vandaag de dag kunnen we niet van safe en brave spaces spreken. 'safer en braver' is beter.

Safe spaces zijn vrij van discriminatie, harrasment en judgment. It's a shelter for people who have experienced the previous. zeker in steden waar veel mensen samenkomen. het is moeilijk om in de openbare ruimte een veilige plek te creëren voor al deze verschillende mensen.

Braver spaces zijn plekken waar we deze verschillen kunnen uitdagen. Een safe space hoeft geen brave space te zijn en omgekeerd. zelf in safe spaces kan je je 'out of place' voelen. Een safe space is 'kind of open' but still a bit closed of, like the garden. Braver space is always a bit activist and politics. you challenge norms, biases, stereotypes. Initiatieven die dit doen (zoals girls make the City) eigenen zich een plek toe, een plaats waar je je niet perse veilig voelt, ga je claimen. Het is moeilijk om dit individueel te doen, hiervoor heb je collectieven nodig.'

De gevoelsstad of vrouwelijke* emoties en gevoelens integreren in stadsplanning en -ontwerp maken steden levendiger, inclusiever en meer mensgericht, waardoor veel meer mensen zich emotioneel verbonden voelen met hun omgeving en zich daardoor meer welkom en geaccepteerd voelen.

STADSMAKER MET GEVOEL

Emoties zijn heel persoonlijk, hangen vaak af van de culturele context, de omgeving en ook de voorkeuren van een persoon en daardoor niet evident om te integreren in het stadsmaken. Het is een laag die veel meer onderzoek vraagt en ruimte geeft om lokale en zachte informatie te verzamelen. Een belevingsonderzoek is hierin een belangrijk onderdeel, maar ook kunst en expressie kunnen bijvoorbeeld een krachtig middel zijn om emoties in de stad te uiten en te verkennen. Een artistiek project in de publieke ruimte kan een gevoel van gemeenschap en verbondenheid bevorderen, en mensen in staat stellen om zich uit te drukken en emoties te delen met anderen.

CAMILLE WALALA haar uitgesproken, kleurrijke design objecten in de publieke ruimte zijn energiek, speels en optimistisch. Ze zijn ook bedoeld om vreugde te verspreiden in de openbare ruimte. Zebrapaden, straatmeubilair en architectuur krijgen kleurrijke, grafische patronen en vormen en zorgen sowieso voor beroering. Haar kunst is gedurfd en uitnodigend. Het moedigt aan om te spelen en te verkennen en zich zo meer verbonden te voelen met de omgeving.

©Camille Walala, hospitalitydesign.com/people/interviews/camille-walala/

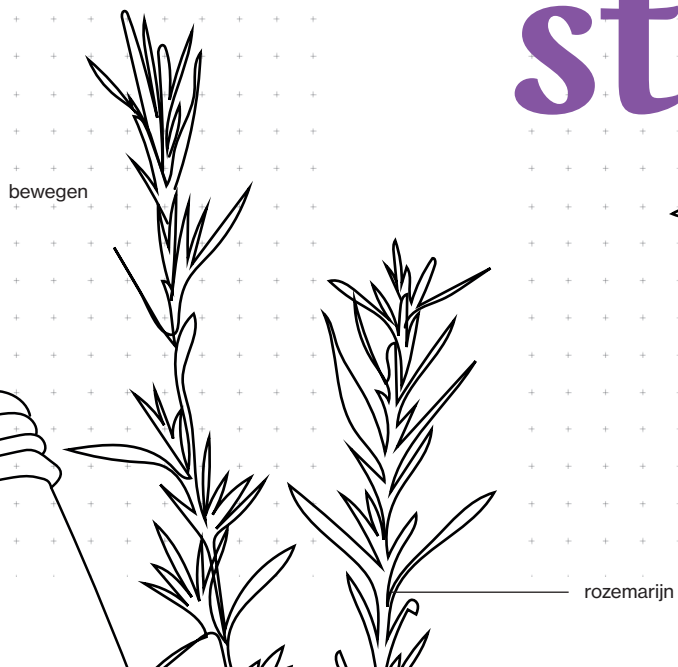
Waar we naartoe willen is een verkenning van de emotionele dimensies van de stad, de complexe relatie tussen stedelijke omgevingen en menselijke emoties. We nodigen stadsmakers daarom uit om ruimte te geven aan emoties en aan zintuiglijke prikkels om positieve gevoelens op te wekken. Dit vanuit een zacht omgrensde publieke ruimte waar safer en braver spaces veilige huiskamers vormen in de levendige mierennest die de stad altijd zal zijn.

Struinend door de stad.
slenterend onder de kruinen
van een robuuste bomenrij
op weg naar de tuin.

Ik maak mijn hoofd
leeg en ontspan.
Bij elke inademing vult
mijn lijf zich met ruimte.
Ruimte voor nieuwe
ideeën en een zweem
contentement.

In de tuin
keuvelen vrouwen,
rennen kinderen
en geurt de
geogste munt.

THE
FEMININE
City

Een groene/ gezonde stad

welzijn

tuin

Een groene/gezonde stadslaag is een basispijler voor The Feminine City. In elk gesprek, in ieders droom, bij alle mogelijke doelgroepen en vanuit elke mogelijke informatiebron is natuur een cruciale factor om van een stad een fijne, leefbare plek te maken. Zo zijn parken en tuinen (overdag) de meest geliefde plekken in de publieke ruimte voor veel vrouwen*. Het zijn plekken waar je tot rust komt en waar je elkaar in een gemoedelijk sfeer kan ontmoeten. Intuïtief voelen vrouwen* de noodzaak om groen in hun leven te integreren. Vanuit het ecofeministische gedachtegoed leven vrouwen* vaak meer in harmonie met de natuur en voelen aan dat ze zorg moeten dragen voor elkaar en hun omgeving. In The Feminine City is het daarom noodzakelijk dat vrouwen* deze plekken gemakkelijk kunnen bereiken en de voordelen van een groene/gezonde stad zo voluit kunnen omarmen.

VOORDELEN VAN EEN GROENE STAD

Het concept van groen-blauwe steden is ondertussen goed ingebürgerd bij beleidsmakers en stadsontwerpers en wordt steeds vaker naar voren geschoven om in te spelen op de uitdagingen van klimaatverandering, zoals hitte, overstromingen en droogte.

Maar in The Feminine City willen we vooral de nadruk leggen op de voordelen van een groene stad voor lichaam en geest of hoe de integratie van groen in onze leefomgeving er voor zorgt dat we ons beter voelen. Florence Williams nodigt in haar boek 'The nature fix: why nature makes us happier, healthier and more creative' iedereen uit om natuur veelvuldig te integreren in het leven. 'Natuur', zegt ze, 'werkt direct in op ons autonome systeem, kalmeert en ontspant. Een sterke band met de natuur is belangrijk voor ons mentale welzijn, bevordert de creativiteit, ons analyserende vermogen en krikt ons humeur op. Tegelijkertijd vergemakkelijkt natuur het sociaal contact. Op natuurlijke plekken kunnen mensen zich gemakkelijker ontspannen en verbinden met elkaar en met de natuur.'

Ook stimuleert natuur lichaamsbeweging. Een stadspark biedt ruimte waar mensen zich vrij in kunnen bewegen. Natuurgebieden hebben over het algemeen schonere lucht, wat het gemakkelijker maakt om diep te ademen tijdens fysieke activiteiten. Een groene en gezonde stad is dus essentieel voor mensen en het milieu. Ze speelt een cruciale rol in het bouwen van een duurzame samenleving.

Uit het boek van Williams

"Een onderzoek uit 2014 schatte dat bomen in de Verenigde Staten 17,4 miljoen ton luchtvervuiling per jaar verwijderen, wat 6,8 miljard dollar oplevert aan voordelen voor de menselijke gezondheid."

RECHT OP GROEN

Iedereen moet toegang hebben tot schone, rustige en veilige natuurlijke toevluchtsoorden in de stad. Iedereen moet er beter van worden. Maar de voordelen van openbare groene ruimten wegen voor verschillende doelgroepen nog meer door dan voor anderen, weten we uit onderzoek, als gevolg van verschillend gebruik en verschillende percepties over deze ruimten. Deze differentiële patronen van voordelen worden verklaard door culturele, historische en contextuele factoren zoals beperkte vrije tijd, wonen in sterk verstedelijkte buurten en gebrek aan financiële middelen, die vrouwen* uit lagere sociaal-economische klassen ervan kunnen weerhouden om naar parken of andere openbare groenvoorzieningen te reizen die ver van hun huis liggen of om van privégroenvoorzieningen te genieten. Margarita Triguero-Mas, Isabelle Anguelovski en Helen V.S. Cole schrijven over rechtvaardige ecofeministische gezonde steden. 'Gezondheid is voor iedereen een basisrecht. Sociaal kwetsbare bewoners worden vaker blootgesteld aan milieurisico's en

vervuiling en ze hebben een ongelijke toegang tot milieuvorzieningen. De onderzoekers pleiten in de eerste plaats voor het in stand houden en/of verbeteren van hun omgeving. Omdat onze gezondheid afhankelijk is van de gezondheid van anderen, maar ook van de gezondheid van de planeet.'

Hun rechtvaardige ecofeministische duurzaamheid situeert zich op het kruispunt van ecologie, feminisme, maatschappij en economie. Het houdt rekening met de manieren waarop onze sociale, economische en politieke praktijken doorkruist worden door meerdere intersectionele assen van identiteit en het inzicht dat wij (mensen) niet losgekoppeld kunnen worden van de planeet.

INTERSECTIONEEL

Om een groene stad ruimtelijk mogelijk te maken, kunnen we werken met de 3-30-300 vuistregel. Deze schrijft voor dat iedereen vanuit diens eigen woning minstens 3 volwassen bomen moet kunnen zien, omdat zichtbaar groen in de directe omgeving broodnodig is voor de mentale gezondheid en het welzijn van mensen. Ook moet er in de buurt minstens 30 procent bladerdak aanwezig zijn, want een groot bladerdak biedt koeling, een beter microklimaat en mogelijks ook het verminderen van luchtvervuiling en lawaai. Als laatste moet iedereen op 300 m afstand van huis toegang hebben tot een park of groene gebruikruimte. Zo'n nabije afstand van een park stimuleert het recreatief gebruik van groen en dat heeft een positieve invloed op de lichamelijke en de geestelijke gezondheid.

Deze regel is een belangrijke houvast in het streven naar de toegankelijkheid tot een groene omgeving. Het streeft ook naar een stad waar er meer op de wijk/ buurtschaal (zie ook sociale buurten) wordt ingezet en vergroend. Zo kunnen steden (zie New York of Barcelona of zelfs Antwerpen) wel veel groen hebben door grote parken in bepaalde buurten, maar andere buurten zijn dan weer onderbedeeld.

EEN HELENDE TUIN

In Onze Tuin in Bibliotheek Permeke werden de eerste zaadjes gepland voor dit onderzoekstraject naar The Feminine City. Wat we in de tuin zien gebeuren,

is de voedingsbodem van een groene/gezonde stadslaag. Het tuinieren vormt een brug voor taal. Letterlijk, omdat een groep anderstalige vrouwen* elkaar verstaat door het vinden van een gemeenschappelijke taal binnen deze tuin. Maar ook omdat het verhalen losmaakt, die gedeeld worden met elkaar. Het tuinieren overstijgt dan ook alle sociale klassen. Afkomst, culturele achtergronden, seksuele identiteit...

doen er niet toe. Iedereen brengt zijn eigen kennis mee en deelt deze met de andere tuinders. Een gemeenschapstuin speelt een belangrijke verbindende rol in een buurt. Maar waar we nog veel meer nuance in willen brengen, is de kracht van verhalen en herinneringen verbonden aan kruiden en eetbare planten. Smaken en geuren vormen een persoonlijke laag voor iedereen in de stad. Dit zien we ondermeer in Onze Tuin, maar ook in het kunstproject 'Gesamthof' van Anne Reijniers en Eline De Clercq. De tuin staat centraal, maar biedt ruimte om te spreken over uiteenlopende onderwerpen als kolonialisme in de plantkunde, de maatschappelijke verwachtingen van vrouwen* of de zoektocht naar een lesbische identiteit.

Naast de sensorische eigenschappen van kruiden en eetbare planten en het narratief daaraan verbonden, hebben kruiden vaak ook helende krachten. De (verloren) kennis hierover verzamelen we bij ouderen of andere culturele gemeenschappen. Het is

kennis die teruggrijpt naar de roots en daarom ook waardevol om mee te nemen in deze groene en gezonde stadslaag.

HET STREVEN NAAR EEN GROENE/GEZONDE STAD

In een stad die wordt gekenmerkt als groen en gezond is de relatie tussen de mens en de natuur in harmonie. De voordelen van een groene, gezonde stad voor vrouwen* en eigenlijk ook voor iedereen zijn enorm, dus het is een laag die als eerste alle feministische standpunten zou kunnen overstijgen. *Op welke manier kan je deze stadslaag introduceren? Wat zijn de bouwstenen van een groene en gezonde stad? En wat is het belang van publieke tuinen in dit verhaal?* Deze vragen zijn niet nieuw bij ruimtelijk planners en architecten, zoals eerder gezegd. Zelf beleidsmakers hebben hier oren naar. Een ecologische stadsplanning met groen-blauwe netwerken, het behoud van biodiversiteit en een duurzame infrastructuur zijn vaak een stevige basis waarrond transitie worden opgebouwd. Maar daarnaast zijn het toegankelijk maken van stadsgroen voor iedereen en het ondersteunen van publieke tuinen als gemeenschapsvorming belangrijke schakels om deze stadslaag tot zijn recht te laten komen.

MINO Garden, Antwerpen
© Marta Meers

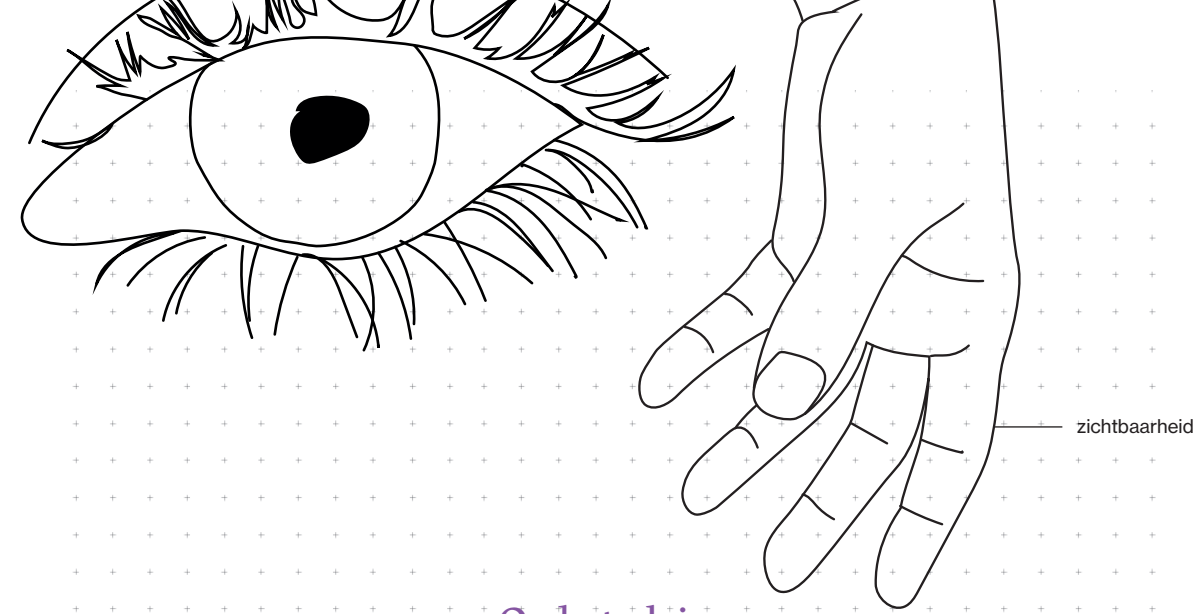

MINO GARDEN Op het dak van MINO, een creatieve broedplaats in Antwerpen-Noord, groeit sinds enkele jaren een 'community and healing garden', gecreëerd door Bloei & Groei Amsterdam. Voor de oprichters van MINO was een groene oase in het hart van de Artspace een logische stap. Je kan er een moestuinbak huren voor een volledig plantseizoen of je volgt de workshops mee voor een kleine bijdrage waarin de kruiden en gewassen verwerkt worden in thee, cosmeticaproducten, natuurlijke verf,... Activiteiten die samengaan met de dynamische en transformerende kunstpraktijk van MINO.

Yusra Andaloussi, student en tuinier, deelt haar moestuin. Ze werkt er in de tuin, maar komt er ook graag een boek lezen of haar papers schrijven. Ze geniet van het samenkomen met de andere tuinders. Ze zorgen voor de planten, maar nog belangrijker is de band die ze samen opbouwen, werkend in de tuin en lerend van elkaar. In deze community garden ben je ook niet in je eentje verantwoordelijk, de tuinders steunen elkaar. Door in de tuin te werken, voel je je meer verbonden met de natuur. Het ecosysteem van een moestuinbak is een mooie metafoor voor het leven, zegt Marta Meers, hulp-tuincoach. Planten groeien beter als ze samen, net als mensen. Je leert van elkaar, je groeit door te leren van elkaar. Het lokale tuinieren nodigt uit tot nadenken over mondiale kwesties, waarbij de tuin een representatie vormt van hoe een samenleving zou kunnen functioneren.

Lamiae Chiguer, tuincoach, moedigt de tuinders aan om, met blote handen, de aarde te voelen wat de aanmaak van serotonine bevordert. Een neurotransmitter die een effect heeft op je stemming. Mensen zijn heel hormonaal geladen en met je handen bezig zijn, kan verzachtend werken. Veel stadsbewoners zijn de connectie met hun eten verloren en zien alles wat ze in de winkel vinden als vanzelfsprekend. Een gevolg van onze huidige op het individu gerichte maatschappij. Je eigen eten kweken kan hierbij helpen. Tuincoach en stadsboer Geert Denis zorgt ervoor dat deze kennis wordt overgedragen aan de tuinders. Want als je geen zorg draagt voor je planten, dan heb je geen eten.

Tuinieren is eigenlijk één van de gezondste vrijetijdsbestedingen, menen de tuinders van MINO. Zowel het fysieke aspect van het tuinieren, waarbij je veel in beweging bent, als het oogsten en eten van verse groenten, als de mentale boost die het je geeft, vormen de perfecte combinatie om bewoners van een stad gelukkiger te maken. – De tuin wordt mede mogelijk gemaakt door vele vrijwilligers en Natuurpunt.

zichtbaarheid

Op het plein
schitteren jonge meisjes
in hun eigen videoclip.

Ik herken hun spontaniteit
en lach hen bemoedigend toe,
ze stralen.

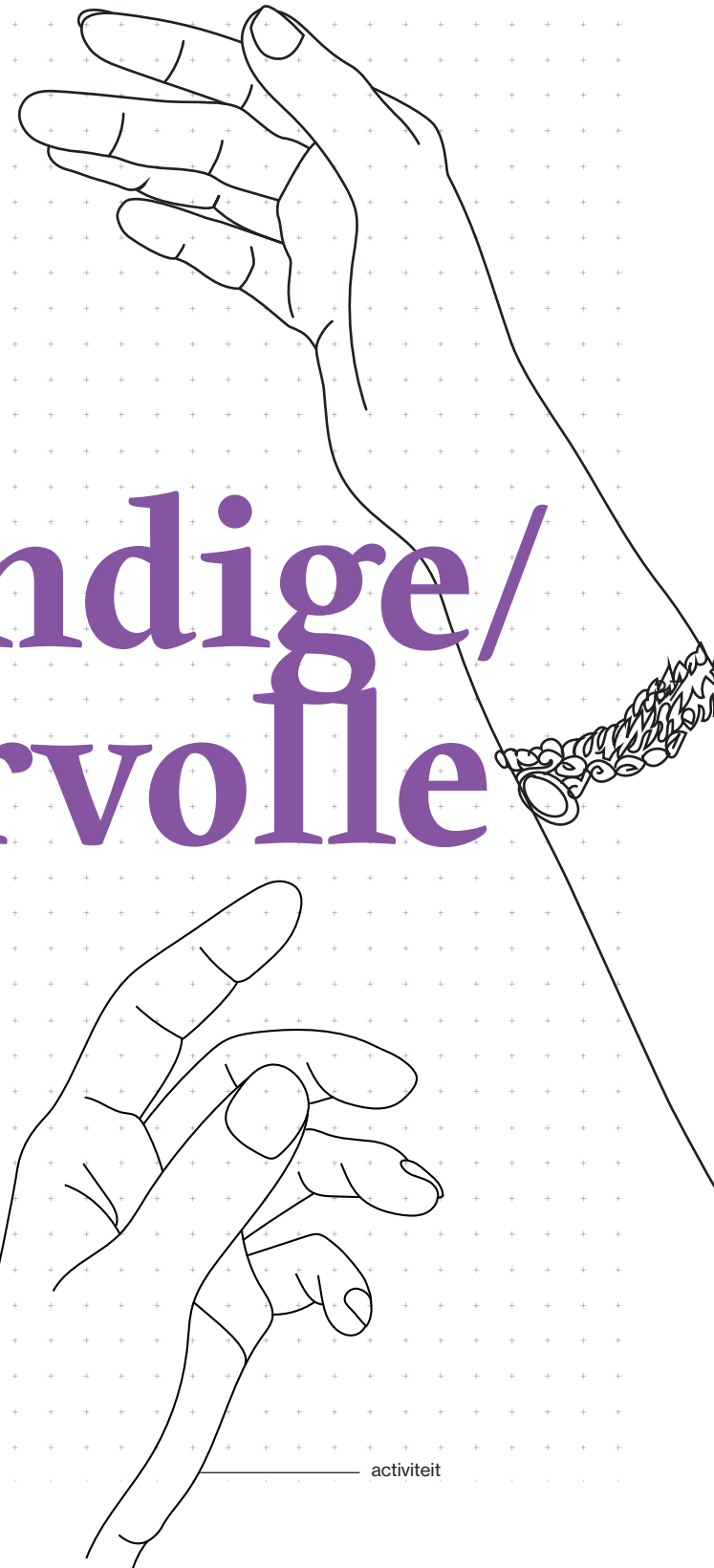

rolmodel

Op het plein
dralen kleuters en
leert een vader zijn
dochter skaten.

THE
FEMININE
City

Een levendige/ sfeervolle stad

veiligheid

activiteit

In een Feminine City is er sfeer en beleving. Maar wat houdt deze laag nu juist in? Hoewel de voorgaande lagen al veel belang hechten aan een stad die voorbij gaat aan het ruimtelijke en voor en door vrouwen*, mensen gemaakt, gebruikt en beleefd wordt, brengt de levendige en sfeervolle stad dit uitgangspunt nog verder.

ACTIVITEITEN

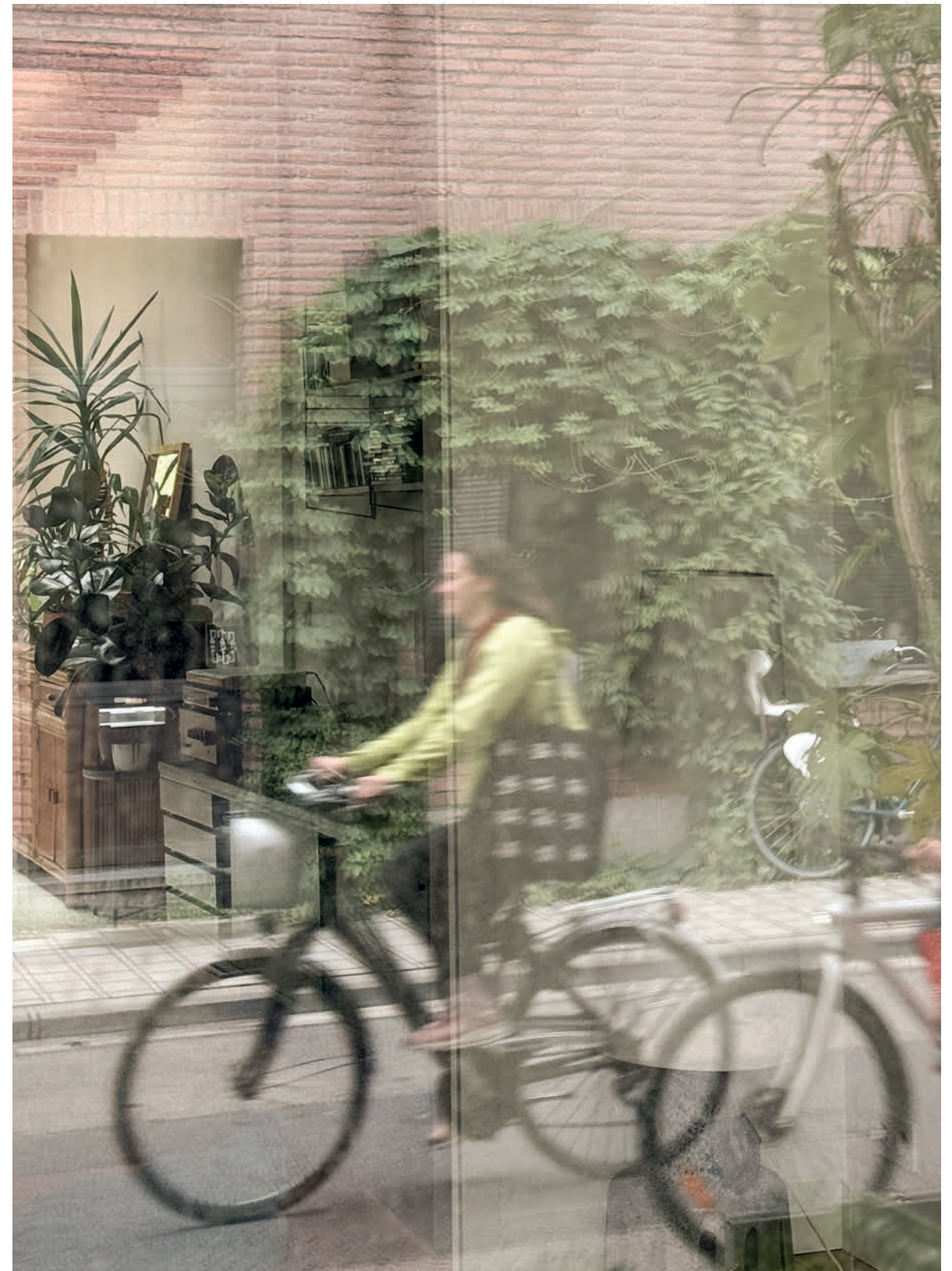

© Robin Hayes,
Nivå Landscape
architecture

BREDÄNG PARK - STOCKHOLM ZWEDEN

Onderzoek wijst uit dat (Zweedse) kinderen te weinig buiten spelen en bewegen. Dit probleem zie je nog meer bij oudere tienermeisjes opduiken. Daarom ontwierp het landschapsbureau Niva een ruimte die deze doelgroep zou aanmoedigen actiever te zijn. Aan de hand van verschillende co-creatiesessies met tienermeisjes ontstond een publieke plek met veel impact op een kleine oppervlakte. Eerder dan een groot, dominant voetbalveld, kozen de ontwerpers voor een kleiner veld, met daarnaast zowel (sport) faciliteiten als minder didactische elementen, zoals patronen en tekeningen, die bedoeld zijn om beweging in het algemeen aan te moedigen en gewoon leuk zijn. Een pergolastructuur zorgt ervoor dat de ruimte doorheen de seizoenen gebruikt kan worden. Eronder staan niet alleen gezellige zitplaatsen en een bank/podium, maar er bevindt zich ook verlichting voor de donkere dagen en avonden. Ook zijn er Bluetooth-luidsprekers ingebouwd, zodat gebruikers hun eigen muziek kunnen afspelen. De locatie van het plein nabij andere faciliteiten zoals de kinderspeeltuin en naast het hoofdpad van het park zorgen ervoor dat tieners niet weggestoken worden of zich wegsteken en voorkomt (geluids)overlast, bovendien voelen meisjes zich hierdoor veiliger en gebruiken ze de plek meer.

De stad gebruiken, moet niet altijd een doel zijn. The Feminine City is ook een stad van flaneren en verdwalen. Eindeloos, doelloos kunnen rondlopen en genieten van de stad, de straten en de publieke ruimte waar je als bewoner, gebruiker en bezoeker recht op hebt. Hoewel dit een persoonlijk en schijn-

baar willekeurig gebruik van de publieke ruimte lijkt, kunnen we de stad van vandaag ook meer inrichten naar een stad waar 'deze activiteit' meer kan plaatsvinden en/of meer vrouwen* aanspreekt. Een combinatie van het alledaagse leven dat aansluit bij de vrouwelijke(re) leefwereld in de publieke ruimte zichtbaar maken en meer verrassingen en onverwachte elementen toevoegen in een stad zou The Feminine City hier al een heel eind in verder helpen.

VEILIGHEID

Activiteiten, infrastructuur en invullingen van een plein, park of publieke ruimte kunnen (in de toekomst) dan wel ruimtelijk aangevuld worden, daarmee verzekeren we nog niet dat deze plekken effectief gebruikt worden. Wanneer er gevraagd wordt om een Feminine City te beschrijven, komen er (zonder voorkennis of bijkomende informatie) veelal vragen, opmerkingen en oplossingen naar boven die de stad zoals ze vandaag is, veiliger moeten maken. Wanneer veiligheid dan verder bevestigd wordt, is het duidelijk dat dat niet alleen een gevoel is, maar dat het ook een ruimtelijke component heeft.

YOURGROUND een project van CrowdSpot en Monash University's YXX Lab onderzocht via een bevraging bij vrouwen* en genderdiverse personen om veilige en onveilige plekken te mappen terwijl ze sporten of activiteiten doen in de Australische staat Victoria. Hieruit konden ze enkele sleutelaspecten van publieke ruimtes opmaken die invloed hebben op hun eigen waargenomen kwetsbaarheid. Belangrijk is dat het project onthulde hoe deze ook varieerden afhankelijk van de activiteit die plaatsvindt.

Sociale controle is een sociologisch begrip dat betrekking heeft op het gedrag van leden van een samenleving. Hierbij wordt het gedrag van individuen en groepen direct of indirect beïnvloed door de sociale verwachtingen van een groep of maatschappij. Hierdoor zorgt de aanwezigheid van andere mensen (in de publieke ruimte) dat personen hun eigen gedrag en gevoelens gaan spiegelen en meten.

Het YourGround project laat zien dat plekken zelden worden waargenomen als volkomen veilig of onveilig voor alle mensen en te allen tijde. Dit omhult de complexe ervaringen in de fysieke ruimtes waarin vrouwen* en genderdiverse personen zich begeven. Het toont ook aan dat deze personen aan de hand van verschillende strategieën, de risico's van het betreden en bezetten van publieke ruimte proberen te beperken. De fysieke omstandigheden van een locatie waren van belang omdat:

- Goed ontworpen omgevings-elementen helpen om mensen naar een (publieke) plek aan te trekken en deze zo activeren, waardoor het gevoel van veiligheid door middel van positief passieve bewaking (zie ook sociale controle) vergroot wordt.
- Ze geven aanwijzingen die vrouwen* en genderdiverse mensen lezen en kunnen interpreteren om het risiconiveau te beoordelen wanneer ze een publieke plaats betreden. Dit betekent dat de omgevings kwaliteiten van een plaats een sterk effect op de veiligheid en een positieve perceptie van veiligheid hebben.

De redenen YourGround deelnemers aangeven op dat een ruimte als veilig beschouwd kan worden zijn onder meer:

- Een onderhouden terrein.
- Gebieden die open en ruim zijn waardoor ze een goed zicht hebben op wat er aan de hand is en wat en wie er voorop loopt.
- Het aanbieden van veilige (ook beloopbare) paden.
- Bewuste verlichting in functie van activiteiten (joggen, honden uitlaten), maar ook in functie van zichtbaarheid (verder vooruit kunnen kijken)
- Schaduw en onderhoud van de vegetatie specifiek in parken
- Voorzieningen ontworpen voor en met lokale vrouwen* en genderdiverse personen

SOCIALE CONTROLE

helpen hen het gevoel te krijgen dat ze in de publieke ruimte mogen komen. Door het aantrekken van deze personen wordt er ook een gediversifieerde sociale controlegroep gecreëerd, wat dan weer voor een positievere veiligheidsperceptie zorgt. Enkele voorzieningen die deze groepen aantrekt zijn: Openbare toiletten (vooral voor gezinnen), speeltoestellen (goed onderhouden) in parken, zit- en rustplekken in parken en langs paden en straten.

ROLMODELLEN

Een Feminine City is dus een stad waarvan de publieke ruimte gebruikt wordt door mensen. Daarbij is het een feit dat de aanwezigheid van mensen in het straatbeeld niet alleen te maken heeft met veiligheid en sociale controle, maar ook invloed heeft op de herkenning van zichzelf in soortgelijke personen. Hiervoor is het dus niet alleen belangrijk om meer mensen op straat te krijgen, maar ook meer diversiteit van de personen die publieke ruimte gebruiken. Door een meer divers publiek op straat te krijgen, voelt een meer divers publiek zich veilig, maar ook welkom op straat en zullen ze ook meer gebruik maken van de publieke ruimte.

BONDGENOTEN

Naast (h)erkenning van jezelf in de publieke ruimte is The Feminine City ook een voorbeeld waarin anderen zich mee inzetten om een levendige en sfeervolle stad te verkrijgen.

Hierdoor wordt het duidelijk dat de stad niet alleen de verantwoordelijkheid is van eigen genderidentiteit/groep/gekende personen, maar van iedereen. In een debat dat we voerden over bondgenoten, gingen personen die zich identificeerden als man met elkaar in gesprek. In een wat onwennige setting spraken mannen over hun rol als bondgenoten in The Feminine City. Ze deelden momenten van twijfel en onzekerheid over hoe ze het beste reageren in verschillende situaties. De **'KILL-JOY'** situatie komt vaak terug, waarbij men terughoudend is om te reageren uit angst om de sfeer te bederven. Het blijkt ook gemakkelijker om situaties van anderen te analyseren dan eigen gedrag en reacties. De groep benadrukt het belang van educatie, bewustwording en het voeren van open en respectvolle dialogen. Ze erkennen de noodzaak van positieve rolmodellen, het belonen van goed gedrag en de voordelen van inclusie. Uit dit gesprek onthouden we dat we het mannelijk bondgenootschap meer moeten opnemen in de strijd voor een inclusieve stad. The Feminine City vertrekt vanuit de vrouwelijke blik, maar wordt versterkt door het bondgenootschap.

Een levendige/sfeervolle stad is dus ook een moedige stad. Het gaat over op straat komen, de publieke ruimte gebruiken en beleven. Vrouwen* zijn elkaars rolmodel en mannen moedigen vrouwen aan om straten en pleinen in te nemen. In The Feminine City zijn we een knipoog voor elkaar.

KILL-JOY

de spelbederver die niet aan de sociale normen en verwachtingen voldoet. In deze context is het de man die bereid is om het conflict aan te gaan om het gedrag van mannen ten opzichte van vrouwen, te veroordelen en zo de positie van vrouwen* in de publieke ruimte mee te verdedigen.*

EEN INTERSECTIONNEEL FEMINISTISCHE STAD

Een veelgehoorde kritiek doorheen het proces van The Feminine City was 'het vrouwelijke', waarom doe je dat eigenlijk? Zo stop je alles toch weer in hokjes en deel je de stad op in verschillende genders. Bovendien voelen velen zich niet aangesproken door het woord vrouwelijk?!

Hoewel feminisme het woord 'femme' in zich draagt en bijgevolg dus direct aan het vrouwelijke geslacht gelinkt kan worden, doelt deze term op veel meer dan de inclusie van het vrouwelijk geslacht in (eender welk aspect van) onze maatschappij. Het kaart genderongelijkheid aan en wil de gekende machtsverhoudingen onderuit halen.

Door een vastomlijnde thematiek, de stad (dat tegelijk zo breed is) te bekijken vanuit een vastomlijnde bril, vrouwelijkheid (dat misschien nog breder is), willen we een proces doorlopen. Eentje waarin we vragen stellen en de vaststaande structuren uiteenrafelen. Want van wie is de stad eigenlijk? En wie neemt de beslissingen in de stad? En welke waarden worden er aan welke thema's en beslissingen gehangen? En wie beslist deze waarden?

Langzaam ontdekken wij samen enkele antwoorden op deze vragen, maar dan begint het echte werk pas. Welke nieuwe thema's, aanpakken en begrippen brengen we dan in de plaats? En hoe kunnen we zeker zijn dat deze begrippen en thema's aanpakken ook niet vanuit een mannelijk patriarchaat aangereikt, laat staan besloten zijn?

In de eerste plaats moeten meer mensen zich bewust worden van deze vragen en de mogelijke antwoorden zelf kunnen formuleren. Het ontdekken hiervan gebeurt aan de hand van verschillende methodieken, met verschillende standpunten en uitkomsten.

Het verhaal van The Feminine City stopt niet bij het einde van deze publicatie, zoveel is duidelijk. Meer nog, het verhaal van The Feminine City, wordt in de toekomst schijnbaar irrelevant. De verschillende lagen die we in deze publicatie blootleggen, leggen we terug op elkaar en verweven we met elkaar. Op die manier komen fricties en gelijkenissen bloot te liggen. En om het dan helemaal af te maken, laten we de blik van het vrouwelijke los!

In een strijd voor publieke ruimte (The Right to The City - Henri Lefebvre/ David Harvey) ging het feministische discours steeds uit van een binaire opsplitsing in deze strijd. De gendergebonden scheiding van publieke en private ruimte, waarbij private ruimte gekoppeld is aan vrouwen* en de publieke sfeer aan mannen. De privéruimte die werd gekoppeld aan recreatie en de openbare ruimte aan loonarbeid. In praktijk was het huis eigenlijk niet echt de plek voor recreatie of rust voor vrouwen*, maar eerder hun werkplek. Het opeisen van de publieke ruimte was dus in vroegere feministische golven vaker weggelegd voor de witte huisvrouw die weinig andere obstakels tegenkwam in deze strijd. Dus hoewel feministische bewegingen in het verleden vaak hebben gestreden voor een 'stad voor iedereen' is dat in de praktijk niet altijd zo gebleken.

Een intersectioneel feministische stad is een feministische stad waarin erkend wordt dat verschillende aspecten van iemands sociale identiteit de maatschappelijke positie van deze persoon bepalen. Ieder persoon kan namelijk geprivilegieerd of net gediscrimineerd worden op verschillende gronden, zoals genderidentiteit, geslacht, leeftijd, klasse, ras, etniciteit, enzovoort. Door deze verschillende discriminatiegronden

voor te stellen als straten die elkaar kruisen, wordt duidelijk dat iemand die zich op een kruispunt bevindt waar meerdere discriminatiegronden samenkomen, sterker benadeeld is en meer risico op discriminatie loopt. Op deze manier komen unieke ervaringen van discriminatie tot stand die niet te herleiden zijn naar slechts één onderdrukkingsmechanisme zoals seksisme, racisme, klassendiscriminatie, islamofobie, trans- of holebifobie.

Een intersectioneel feministische stad lijkt voor ons een volgende stap in ons eigen proces, maar ook als streefdoel voor de stad van de toekomst in het algemeen. In het proces naar deze intersectioneel feministische stad zal ongetwijfeld blijken dat bepaalde cases, ontwerpmechanismen en 'oplossingen' niet voldoende zijn en niet inclusief zijn. Dat ze niet op één van de kruispunten inspelen, maar enkel de binaire genderaspecten van een stad 'aanpakken'.

De gelaagde stad daarentegen met haar zorgende en sociale laag, haar emotionele laag, haar groene en gezonde laag en haar levendige en sfeervolle laag blijven een goed uitgangspunt om deze toekomstige stad te definiëren. Het zijn lagen die (h)erkenning vinden bij verschillende doelgroepen, verschillende individuen en die vanzelfsprekend of niet zo vanzelfsprekend ruimtelijk bepaald zijn.

De strijd van een intersectioneel feministische stad moet vooruitstrevend zijn en vanzelfsprekendheden niet zomaar aanvaarden. Tegelijk tonen de verschillende thema's en de invullingen van vragen over en in de stad door oa. vrouwen* dat deze feministisch visie dat wat als 'klassiek' beschouwd wordt ook mag bevatten. En hoewel het zo is dat vele van deze 'vrouwelijke' eigenschappen ook een manier waren om genderongelijkheid te versterken (lees: als je thuis zorgtaken moest doen, kon je niet naar buiten, kon je niet deelnemen aan de maatschappij en dus ook niet in opstand komen tegen de maatschappij), pleiten we voor een intersectioneel feministische maatschappij waarin geschiedenis hand in hand kan gaan met innovatie. Je kan een feminist zijn en graag koken, je kan een feminist zijn en graag huisvrouw zijn of je kan een feminist zijn en emotioneel zijn. Het gaat er juist om dat het allemaal mag, kan en zonder waarde oordeel moet gebeuren. Deze rollen die ons historisch zijn toebedeeld, kunnen en mogen we ook claimen, trots op zijn, maar waarom dan niet publiek, in de open ruimte?! Zo worden deze onderdrukkingsmechanismen eerder een aanwinst voor de maatschappij en voor vrouwen*.

46

<p>https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/digest/</p> <p>Gilow, M. (2023), <i>Gender, class and daily mobility in a global City: looking at class relations between women through the lens of Domestic Mobility Work in Brussels</i>, Tijdschrift voor Genderstudies 26 (1), pp. 78-97. DOI: 10.5117/TVGN2023.1.005.GILO</p> <p>Fernández, B.B. and Bregolat i Campos, J. (2021), <i>Ecofeminist proposals for reimagining the City. Public and community paths. Barcelona: Observatori del Deute en la Globalizació</i></p> <p>https://decorrespondent.nl/15178/ik-zie-ik-zie-wat-jij-niet-ziet-hoe-de-onzichtbaarheid-van-de-vrouw-de-wereld-vormt/d8fd45ea-4c91-02c4-11cf-8da7d1f72c26?fbclid=IwAR1nEM_BWx071ENcRXwVrBCoP-GMXIK53X5D4T771Kcj8SLJxc9Hr2SldOk</p> <p>Berger, L. (2023), <i>Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet. Hoe de onzichtbaarheid van de vrouw de wereld vormt.</i></p> <p>De Correspondent</p> <p>Mahé Cordier-Jouanne () <i>Queer(ing) Architecture: architectural thinking from the margins, Safe Space Zine 6. A queer practice of architecture</i>, pp. 08-11.</p> <p>Bui Quy Son, Paul-Antoine Lucas, Armelle Breuil, <i>Safe Space Zine 6, 2021, Safe Space Collective</i></p> <p>Newalkar, R., Wheeler, A. (2017) <i>Ecofeminist Ethics for Sustainable Urban Public Space</i>, IAFOR International Conference on the City.</p> <p>Fietsberaad (2024) <i>FietsDNA: data over samen fietsen, Fietsforward</i>, pp.90-92.</p> <p>ProVélo (2020), <i>Vrouwen en fietsen in de straten van Brussel: resultaten van de enquête uit 2019 - samenvatting.</i> Bruxelles Mobilité, Brussel.</p> <p>https://www.theguardian.com/cities/2016/jul/29/female-flaneur-women-reclaim-streets</p> <p>https://rosavzw.be/nl/themes/feminisme/intersectionaliteit</p> <p>https://citymonitor.ai/environment/15-minute-cities-where-are-they</p> <p>XYX Lab and CrowdSpot. 2021. <i>YourGround Victoria Report</i>. Melbourne: Monash University XYX Lab. yourground.org</p> <p>https://www.makespaceforgirls.co.uk/case-studies/stockholm</p> <p>https://landezine.com/bredang-park-dance-and-play-by-niva/</p> <p>Feminist City - Leslie Kern, 2020 Verso Books</p>	<p>ECOFEMINIST PROPOSALS FOR REIMAGINING THE CITY</p> <p>- Ecofeminisms are part of a theoretical current, a political project, a social movement (or more than one) and an outlook on life that highlights the connection between the domination, exploitation and degradation of the land and the non-human environment on the one hand, and the oppression of women and dissident identities, and other social groups (among them, indigenous peoples, and racialized and LGBTQIA/ people) on the other.</p> <p>- Collective right to care: public and localized care networks remunicipalisation of care services / bring back under public control (vs. vermaatschappelijking van de zorg?)</p> <p>valorize care workers/care sector</p> <p>- Food sovereignty – food as key in feminist City?</p> <p>- Public/community health and social care services, public nurseries, free day-care, etc.</p> <p>de-commodified health service, community health and public wellbeing caring and compassionate cities – care for communities of older people – collective perspective and empowerment for old age</p> <p>- Common spaces in apartments/collective spaces in buildings and public space</p> <p>- City as place to make journeys on foot/by bike/public transport</p> <p>NEWALKAR/WHEELER – PUBLIC SPACES AND THE ETHICS OF CARE</p> <p>- 'care ethics' advance a combination of feminist and ecological ethico-politics ethics of care helpful to study women's perception and experience of public spaces because while problems with limited time, money, mobility, accessibility, opportunities and services pose constraints to women's use of public spaces, the problem(s?) are also closely related to the ethic of care being limited to private spheres and exclusive to femininity. (!) Newalkar & Wheeler</p> <p>- Care ethics: promote valuin human connectedness as a virtue (ecofeminism!) where "care" involves maintaining the world of and meeting the needs of, our self and others.</p> <p>- Public space als limiting women in care responsibilities, maar ook offering possibilities for experience and engagement</p> <p>- Divide between 'private' and 'public' lives of women can decline and help women claim their right towards thei 'citizenship' als je ethics of care zou toepassen op public spaces</p> <p>encouraging community-based activities and llocal community engagement spaces, public spaces as active centers of employing caring responsibilities, attentiveness tov arious needs of women, children and competence to satisfy those needs and responsiveness of the community</p> <p>- Caring self, for and from strangers</p> <p>- Caring for and from friends and family</p> <p>- Caring as a basis for urban environments</p> <p>- Caring for and from public spaces: community involvement and activism, designing and planning spaces for caring</p>	<p>QUEER(ING) ARCHITECTURE</p> <p>- The etymology of the word 'queer' refers to the bizarre, odd, eccentric, and what is irregular and, therefore, what is outside the norm. It became an insult used to designate homosexual people. It was then progressively reappropriated by the related community and became an expression of the movement of affirmation of subversive sexualities and genders. ... (p. 09)</p> <p>- "The queer movement, both theoretical and political, proposes to reformulate the concept of identity and refutes the idea of universality by reclaiming the production of knowledge from the perspective of minorities. This insulting word has been progressively assumed, claimed, and reused as a tool, as an attitude, and as a practice that is opposed, not only to heteronormativity but fundamentally to the "normal".' (p10)</p> <p>- By recognizing the existence and importance of the plurality of people, this approach is opposed to the so-called universal standard and the functionalism related to it. The Vitruvian Man, the Modulor, the norms edited by Neufert, and other archetypes of the neutral and universal person appear obsolete.</p> <p>We do not all live in the same way. Our lives, values, and spaces fluctuate depending on our gender, age, size, race, sexual orientation, culture, physical and mental health, social environment, relational and family structures, etc. Therefore, architecture cannot be universal; it must adapt and acknowledge these differences rather than attempt to standardize people's experiences.' (p10)</p> <p>- Queer can be understood as a tool, as a method that can be translated into a project process. Literally "deviant, irregular, unconventional", queer becomes a distorting tool enabling us to work with existing categories and transgress the codes.</p> <p>- A manifesto for Kind Architecture – Sareh Saeidi and Matthew Anderson with a response by Erik Eikehaug – zie afbeelding van 'kind architecture'</p> <p>- "It is so much about ethics. How do we stand in the field of architecture as humans? What is our ethical approach to it?"</p> <p>GROENE/GEZONDE STAD</p> <p>Williams F. 'The nature fix: why nature makes us happier, healthier and more creative'</p> <p>Margarita Triguero-Mas, Isabelle Anguelovski en Helen V.S. Cole, Essay, <i>Healthy cities after COVID-19 pandemic: the just ecofeminist healthy cities approach</i></p> <p>ZINTUIGLIJKE STAD</p> <p>- The dichotomies in this context (patriarchal/hierarchical view of the world) include but are not limited to: culture-nature, City-ecology, public-private, professional-academic, quantitative-qualitative, visible-invisible, middle class-working class, work-home, breadwinner-homemaker, economy-wellbeing, rationality-emotional, man-woman, man-other, oject-subject (Greed, 1994 – quoted by Newalkar & Wheeler)</p> <p>- Sensorily, shifting the focus from purely visual ways of exploring spaces, which some feminist argues to</p>	<p>be a masculine appropriation of aesthetics, public spaces can be ceated through the senses of touch, smell, sound, thus establishing new ways of perceiving and interacting with these spaces. Public celebrating, sensual activities of everyday life: experiences, like eating, cooking, gardening, dancing, music wherein it is difficult to fix on a single artist and artwork (Detels, 2006), such aesthetics can thus create a culture that shifts from the masculine object based or a neural sexed affinity towards art to a more sexuete, sublime, ethically representable and ecologically responsible public art scapes.' – Newalkar</p> <p>Sturkenboom D. – <i>Het perpetuum mobile van de emotionele vrouw</i>, Tijdschrift voor Genderstudies, 1e jaargang nummer 4</p> <p>Elwin Hofman, <i>De eeuw van tranen. Emotie en sentiment in de achttiende eeuw Aspirant FWO - KU Leuven</i> (elwin.hofman@arts.kuleuven.be)</p> <p>Dit artikel is een herwerkte versie van een tekst die eerder online verscheen op Cultuurgeschiedenis.be, de blog van de onderzoeksgroep Cultuurgeschiedenis vanaf 1750 aan de KU Leuven.</p> <p>Lorde, Audre. "The Master's Tools Will Never Dismantle the Master's House." 1984.</p> <p>Sister Outsider: Essays and Speeches. Ed. Berkeley, CA: Crossing Press. 110-114. 2007. Print.</p> <p>Op zoek naar nieuw publiek domein' (2001), het essay van Maarten Hajer en Arnold Reijndorp</p> <p>FEMINISTISCHE STAD</p> <p>- Along with a systemic racial, class and economic divide, patriarchal cultures have dominated the urban public space laving women to be lesser in charge, politically, governmentally, experientially and physically. Newalkar and Wheeler</p> <p>- Leonie Sandercock and Ann Forsyth, in their influential work on defining a gendered agenda in planning, identified three components of feminist political struggle:</p> <p>(1) claiming women's right to be actors in the public domain and to work and participate fully in the life of the City</p> <p>(2) carving out and protecting public space for women; and (3) redefining the nature and extent of the public domain (Sandercock & Forsyth, 199 2 – quoted by Newalkar and Wheeler)</p>
<p>DOMESTIC MOBILITY WORK</p> <p>"Het blijft een uitdaging om echt iedereen aan het fietsen te krijgen. Er zijn nog altijd grote verschillen tussen mannen en vrouwen, tussen hogere inkomensklassen en lagere, tussen kansrijke en minder kansrijke kinderen. Iedereen moet het plezier van fietsen kunnen ervaren in onze fietscultuur, want fietsen gaat over zoveel meer dan ergens geraken." Els Van den broeck · Mobil 21 magazine Sterk Fietsbeleid december 2022</p>	<p>SOCIALE BUURTEN</p> <p>- Referenties voor 'voorzieningen' die ruimtelijke kwaliteit hebben, inzetten op nieuwkomers, etc. (p. 45)</p>		

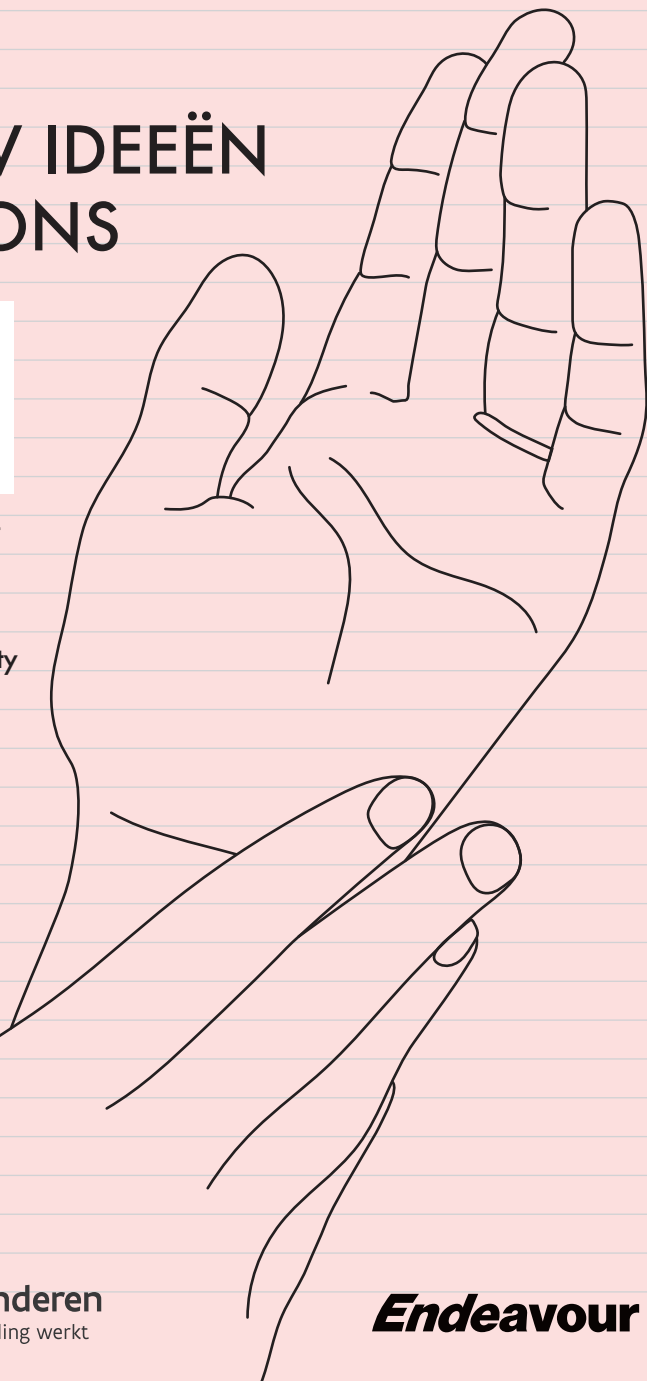
47

WELKE LAAG WIL JIJ TOEVOEGEN AAN THE FEMININE CITY ?

DEEL JOUW IDEEËN MET ONS

Volg het debat
op instagram
#stadsform
#endeavoursss
#thefemininecity

Vlaanderen
verbeelding werkt

Endeavour

Stadsform